

Voortgangsrapportage

IMPULS- PROGRAMMA ZWERFVAL 2007-2009

voorkom zwerfval

NederlandSchoon

INHOUDSOPGAVE

Voorwoord Jacqueline Cramer, Minister van Ruimte en Milieu	3
Inleiding – Nederland wordt schoner	4
1 Doelgroepgerichte projecten	9
- Doelgroep Jongeren	10
- Doelgroep Verkeersdeelnemers	14
- Doelgroep Recreanten	16
- Doelgroep Bedrijven	22
2 Innovatieprojecten	27
3 Gebiedsgerichte projecten	35
- Sterk verstedelijkte wijken	36
- Winkelgebieden en binnensteden	40
- Openbaar vervoergebieden	44
4 Handhaving	47
5 Financiële stimulering en ondersteuning bij aanpak zwerfafval	51
6 Communicatie activiteiten	57
- Programmacommunicatie	60
- Stijging deelname campagnes	64
7 Monitoring en onderzoek	69
- Monitoring	70
- Onderzoek	74
Nawoord	76

VOORWOORD

Een zichtbaar en merkbaar schoner Nederland in 2010. Dat is het doel van het Impulsprogramma Zwerfafval.

In deze terugblik op het jaar 2008 en een deel van 2009 kunt u lezen dat steeds meer scholen, stadsreinigers, industrie, detailhandel, gemeentebestuurders en bewoners Nederland schoner maken. En zo hoort het natuurlijk ook.

Het zou een vanzelfsprekendheid moeten zijn dat we onze rotzooi niet op straten, stranden en in parken achterlaten. Die vanzelfsprekendheid leeft echter nog niet bij iedereen. Het kan nog veel schoner en dat is een kwestie van gedragsverandering. Daartoe nemen wij de nodige initiatieven, waar we uiteindelijk allemaal de vruchten van plukken.

We zijn op de goede weg.

Jacqueline Cramer
Minister van Ruimte en Milieu

Januari

Vuurwerkcampagne Dordrecht
5700 zakken ingezameld.

Januari

Speldjesregen voor veertig
Leidse burgers.

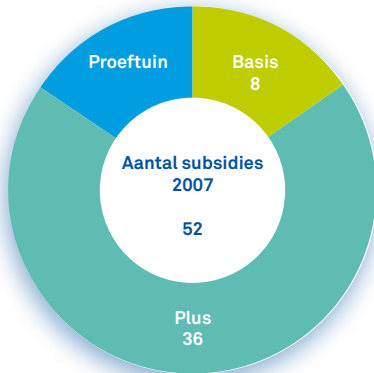
Zij onvingen het ZwerfAfval-
Pakkers-speldje uit handen van
wethouder John Steegh (Milieu).
De ZAP-acties is bedoeld om
mensen die zich vrijwillig inzetten
voor het terugdringen van zwerf-
afval te bedanken voor hun goede
inzet. "Schoon trekt schoon aan"
is de redenering.

NEDERLAND WORDT SCHONER

De samenwerkende partners van het Impulsprogramma Zwerfafval 2007-2009, VNO/NCW, Nederland Schoon, VROM, VNG en SenterNovem, inspireren de samenleving om zich in te zetten tegen zwerfafval. De afgelopen periode laat zien dat de gekozen strategie werkt. Gemeenten, scholen, bedrijven, openbaar vervoerders, beheerders van recreatiegebieden en vele andere maatschappelijke partners zijn in stelling gebracht en voelen zich verantwoordelijk. En nog beter: zij brengen op hun beurt de bevolking in stelling. Er zijn meer burgers dan ooit actief bij schoonmaakacties als de Week van Nederland Schoon, 'ik prik mee' en dergelijke. Er is besef, er is beweging: de partners kijken met voldoening terug op een interessante periode.

Januari

1^e subsidieronde groot succes,
75 gemeenten krijgen subsidie.

Januari

Workshop gevolgen rookverbod.

Deelnemers onder andere:

- Koninklijke Horeca Nederland
- Stichting Rokersbelangen
- British American Tobacco
- Vereniging Nederlandse Gemeenten
- Stichting Nederland Schoon
- Stichting Spijkenisse Schoon
- Senter Novem
- Diverse Horecaondernemers

Beweging

Degelijkheid en daadkracht gaan goed samen in het Impulsprogramma. De start in 2007 was voorzichtig en gericht op het ontwikkelen van strategie en samenwerkingsvormen. Het jaar 2008 is te karakteriseren als het jaar van de uitrol en de eerste beweging. Er is veel in gang gezet dat als een olievlek gaat werken voor het programma. Zo werkt ruim 60% van de gemeenten in ons land aan een integrale aanpak van zwerfafval. Van 2007 tot en met 2009 is met landelijke subsidie en met de eigen bijdragen van gemeenten en overige beheerders van terreinen bijna 50 miljoen euro in de aanpak van zwerfafval geïnvesteerd; zijn er 25 gemeentelijke kennisgroepen afval actief en wisselen daarmee zo'n 100 gemeenten kennis uit; werken ongeveer 100 middelbare scholen met speciale lespakketten over zwerfafval; waren er in het voorjaar van 2009 inmiddels 250 gemeentelijke initiatieven bij de Landelijke Opschoondag; en werden er via de webwinkel van het Impulsprogramma 37.000 veiligheidshesjes voor kinderen en volwassenen besteld.

De onderzoeken van medio 2009 laten de eerste resultaten van al deze inspanningen zien. Ze tonen een lichte verbetering in de

beleving van zwerfafval onder de bevolking. Het lopende jaar 2009 wordt gebruikt om de instrumenten heel gericht en op steeds grotere schaal in te zetten. Middelen worden verder ontwikkeld en toegesneden op speciale doelgroepen en gebieden waar nog forse slagen te maken zijn met het terugdringen van zwerfafval.

Diepgang

De resultaten komen niet uit de lucht vallen. Achter de schermen is hard gewerkt aan het ontwikkelen en organiseren van activiteiten, het doen van onderzoek en het vergaren van nieuwe kennis en inzichten. Uit onderzoek blijkt dat de ergernis over zwerfafval varieert per locatie. Nederland wordt het minst voordeligst beleefd langs de snelweg, in openbaar vervoergebieden en buurtwinkelcentra in grotere gemeenten. De eigen wijk wordt over het algemeen als schoonste plek ervaren, en hoe schoner de binnenstad is, hoe schoner de inwoner het hele land ervaart. Uit metingen blijkt dat Nederland schoner is dan de beleving van burgers suggereert: met een 7,5 gemiddeld wordt een ruime voldoende gescoord, terwijl bijna driekwart van de Nederlanders zich dagelijks ergert aan zwerfafval. Deze en andere inzichten zijn gebruikt om het programma verder aan te scherpen.

Januari

Werkcollege Zwerfafval in samenwerking met de TU in Eindhoven.

Hier ontwikkelen de intermediairs samen creatieve oplossingen voor het zwerfafval. Tijdens het werkcollege kijkt men met een nieuwe bril naar het gedrag van burgers en naar hoe nieuwe technieken kunnen worden ingezet om gedrag te veranderen.

Februari

1° zwerfafvalinformatief.

In deze rapportage

In de hierna volgende rapportage wordt een beeld gegeven van waar het Impulsprogramma in 2008 en 2009 mee bezig is geweest.

Het schetst een aantal hoofdlijnen en geeft voorbeelden uit de praktijk om de groeiende weerklank in de samenleving te illustreren. De rapportage is verdeeld in de volgende hoofdstukken:

1. Doelgroepgerichte projecten: jongeren, verkeer, recreanten, bedrijven
2. Innovatieprojecten: verpakingsinnovatie, categoriespecifieke oplossingen, veegen reinigingstechniek
3. Gebiedsgerichte projecten: openbaar vervoer, sterk verstedelijkte woonwijken (waaronder Krachtwijken), binnensteden en wijkwinkelgebieden
4. Handhaving
5. Financiële stimulering en ondersteuning aanpakken zwerfafval
6. Communicatieprojecten: programma-communicatie, landelijke en lokale campagnes, communicatiemiddelen

7. Monitoring: de situatie 'op straat', de beleving van de burger, onderzoeksprojecten

Het Impulsprogramma

Vanaf 2007 werken de werkgevers, verenigd in VNO/NCW met als uitvoeringsorganisatie Stichting Nederland Schoon, de Nederlandse gemeenten verenigd in de VNG en het ministerie van VROM, met als uitvoeringsorganisatie SenterNovem, samen in de strijd tegen zwerfafval in Nederland. Na een bestuursakkoord in 2006 is begin 2007 het gezamenlijke programma geschreven. Dit Impulsprogramma Zwerfafval 2007-2009 omschrijft de maatregelen en ideeën van de partijen om Nederland in 3 jaar schoner te krijgen. Deze zijn te verdelen in preventie en innovatie, handhaving en opruimen. De landelijke partijen ontwikkelen aanpakken en marketingactiviteiten die intermediairs in praktijk kunnen brengen en tot actie aan moeten zetten. De intermediairs zijn overheden (gemeenten, provincies, Rijkswater-

Februari

Start landelijke Monitor
Zwerfafval.

Maart

Week van Nederland Schoon
en Landelijke Opschoondag.

staat e.d.), overige beheerders (Staatsbosbeheer, NS, busmaatschappijen e.d.) en bedrijven en instellingen (supermarkten, horeca, toeristische attracties, ondernemersverenigingen en bedrijven/producenten van zwerfafvalgevoelige producten en verpakkingen).

Effecten Monitoring

Resultaten verschillen per deeltraject, maar de tevredenheid over de leefomgeving verbetert. De strategie van het Impulsprogramma is gericht op het werken aan draagvlak en het vinden van maatwerkoplossingen. Dat kost in de ontwikkelingsfase meer tijd en energie, maar uiteindelijk zal het een beter resultaat opleveren. Maatwerk en geïntegreerde inzet van middelen betekenen ook dat er geen sprake is van een zelfde voortgang, gelijkelijk verdeeld over de vele deelprojecten en trajecten om Nederland schoon te krijgen. Het stimuleren van Opschoondagen levert direct en concreet resultaat voor de omgeving

terwijl het resultaat van een innovatieproject in wetenschap en industrie meer tijd nodig heeft. Maar ook mislukkingen leveren kennis op die gebruikt kan worden voor een volgend project. Het Impulsprogramma Zwerfafval kent een breed scala aan doelgroepen, invalshoeken en daarvoor benodigde kennis en technieken. Ook door het institutionele kader waarin projecten plaatsvinden, ontstaat een breed scala aan snelheden van voortgang en implementatie. De voortgang van de vele projecten, acties en evenementen zijn daarom onderling niet goed vergelijkbaar. Wat uiteindelijk wel meetbaar is, is de tevredenheid van de burger over zijn leefomgeving. En daar zijn de eerste positieve resultaten nu al zichtbaar. Nederland voelt schoner en wordt schoner!

1

DOELGROEP- GERICHTE PROJECTEN

Veroorzakers van zwerfafval zijn van alle leeftijden en gezindtes. Toch zijn er specifieke doelgroepen waar de problemen groter zijn, of waar het nut van interventie groter is. Het zijn deze doelgroepen waar het programma zich primair op richt. In de volgende hoofdstukken behandelen we de vier belangrijkste doelgroepen: jongeren, recreanten, verkeersdeelnemers en bedrijven.

Maart
 Informatiebijeenkomst
 subsidieregeling.

Maart
Brainstorm sterk verstedelijkte wijken
 Gemeenten wisselen van gedachten over het contact leggen met bewoners in sterk verstedelijkte wijken. Doel van de middag is elkaar te leren kennen en samen op nieuwe en vernieuwde ideeën te komen om bewoners te bereiken en te betrekken bij de schoonheid en leefbaarheid van hun wijk.

1.1 DOELGROEP JONGEREN

Jongeren dragen voor een belangrijk deel bij aan het zwerfafvalprobleem. De attitude van jongeren tegenover zwerfafval verschilt van die van ouderen. Mede daarom is de jeugd verreweg de moeilijkste doelgroep van het Impulsprogramma. Reden genoeg voor een specifieke aanpak gericht op deze doelgroep, met onderzoek, activering en actie.

Onderzoek

Jongeren zijn moeilijk te benaderen en nog moeilijker te beïnvloeden. Moedwillig vervuilen van de omgeving is een uiting van het zich afzetten tegen de maatschappij. Beautiful Lives bracht in 2008 in opdracht van het Impulsprogramma het rapport 'In de wereld van jongeren en zwerfafval' uit. Daarin staan verrassende en concrete aanknopingspunten om de communicatie over zwerfafval richting jongeren te verbeteren en effectiever te maken. Deze aanknopingspunten vormen de basis van de verdere aanpak in het programma.

Er is het afgelopen jaar onderzoek gedaan naar *hotspots* voor zwerfafval. Op basis

daarvan is praktische informatie beschikbaar voor gemeenten die aan de slag willen. In 5 workshops hebben 75 gemeenten hun kennis gedeeld en op elkaar afgestemd. Het Impulsprogramma maakt de informatie hanteerbaar via een gids voor de aanpak van jongeren die in het najaar van 2009 onder alle gemeenten is verspreid.

Activering

De route tussen school, supermarkt, snackbar en huis is in veel gemeenten vervuild. Het zijn de loop- en fietsroutes, maar ook de routes naar en van bus-, tram- en treinstation. Voor deze zogenoemde *snoeproutes* is vanuit het Impulsprogramma en in samenwerking met betrokken gemeenten een

Maart**Grootscheepse handhavingsactie Amsterdam: de maat is vol!**

Voor het stadsbestuur in Amsterdam is de maat vol.

Wie wordt betrapt bij het weggooien van afval, krijgt meteen een boete die kan oplopen tot 100 euro. Een grootscheepse handhavingsactie tegen notoire overtreders door politie en handhavers in burger in combinatie met enkele intensieve communicatiecampagnes met de slogan "Wie zijn troep op straat smijt, is een hoop geld kwijt!" Alle overtreders kregen zonder pardon een boete. Het Openbaar Ministerie bezorgde vervolgens binnen 48 uur een acceptgiro op de deurmat

integrale en structurele aanpak ontwikkeld. Ruim 30 succesvolle maatregelen zijn geanalyseerd op hun effectiviteit en zijn beschikbaar via een maatregelencatalogus. Gemeenten kunnen eigen gegevens invoeren en krijgen vervolgens digitaal advies om de snoeproutes te lokaliseren en aan te pakken. Zo'n 50 gemeenten hebben in workshops gewerkt met de aanpak van snoeproutes en kunnen daar nu lokaal mee aan de slag. 15 Gemeenten hebben in een cursus een succesvolle aanpak van hun snoeproute verder uitgewerkt.

Ruim 60 gemeenten, welzijnsorganisaties, waterschappen, natuur- en terreineigenaren en andere beheerders die met Jongeren en zwerfafval te maken hebben, bezochten de speciale themadag Jongeren en Zwerfafval op 28 mei 2009. In 10 workshops werd gewerkt, geoefend, geanalyseerd en creatief nagedacht om uiteindelijk in de eigen praktijk een slag te kunnen slaan.

Acties

Op honderden basisscholen in Nederland wordt al gewerkt met lespakketten over zwerfafval, waarvoor docenten worden getraind en waarin de jeugd creatieve uitdagingen worden voorgelegd. Het aantal groeit en lag medio 2009 in de buurt van de 500 projecten. Gezien de reacties in het veld kunnen dat er volgend jaar 1500 zijn. Voor de lespakketten voor basisscholen is inmiddels een 'update' beschikbaar en daarnaast is met succes het concept van de 'Schone School' geïntroduceerd. Dit is een vorm van 'self-assessment', waarbij scholen zich op diverse onderwerpen, waaronder zwerfafval, uitspreken om 'schoon te zijn'. Ook op de middelbare school is zwerfafval een gespreksonderwerp. De gereedschapskist 'Trash' met docentinstructies en videofilmjes slaat goed aan door de humoristische benadering en het gebruik van nieuwe media. "Het is maatschappijleer, biologie, verzorging en aardrijkskunde tegelijk", merkt een docent tijdens de training op.

April

Start landelijke belevingsmonitor

Miljoenen Nederlanders ergeren zich aan zwerfafval. Om de "subjectieve" zwerfafval beleving door burgers in kaart te brengen, start het Impulsprogramma zwerfafval met een landelijke 'Belevingsmonitor'. Hieraan doen 4000 burgers verspreid over Nederland mee. Zij vullen een aantal keren per jaar via internet een vragenlijst in over hoe schoon ze hun woonplaats, buurt en straat vinden, in welke mate ze zich ergeren aan het zwerfafval op straat en of de gemeente voldoende doet om het probleem aan te pakken. De Belevingsmonitor geeft een beeld van de beleving van zwerfafval door de Nederlandse burger. De uitkomsten leiden steeds in januari tot één rapportcijfer dat de zwerfafvalbeleving voor Nederland weergeeft.

Mei

Start Zomercampagne.

De Ronald McDonald Opruimshow is een show waarin de clown Ronald McDonald op speelse wijze de aandacht vestigt op het juist omgaan met afval. De show is geschikt voor alle groepen van de basisschool en kan door de groepen tegelijk worden bijgewoond. De show wordt kosteloos aangeboden onder de voorwaarde dat het lespakket 'Zwerfafval: mooi niet!' wordt behandeld.

Zo'n 50 gemeenten hebben de subsidie-regeling zwerfafval aangegrepen als kans om in een integraal project via de scholen actie te ondernemen tegen zwerfafval. Ook bij de aanvragen voor innovatieve projecten bleken jongerenprogramma's in trek. 7 Projecten zijn gehonoreerd, zoals een project van de ROVA in Zwolle, waarin losse schoonmaak-acties van basisschoolleerlingen aan elkaar gekoppeld worden en MBO- leerlingen een draaiboek maken voor de uitvoering hiervan.

Sinds het najaar van 2009 is een kennisgids beschikbaar voor gemeenten waarmee kennis

en ervaringen over de aanpak van zwerfafval voor jongeren zijn gebundeld. Een digitaal netwerk van gemeenten helpt nu al bij het uitwisselen van kennis en ervaring.

SCHONE SCHOOL

De vijf Schone Schoolregels zijn:

- 1 Wij leren hier dat zwerfafval niet normaal is
- 2 Wij houden de klassen opgeruimd en schoon
- 3 Wij houden het schoolplein schoon en netjes
- 4 Wij houden onze straat vrij van zwerfvuil
- 5 Wij organiseren minstens een keer per jaar een zwerfafvalactiviteit!

Dat valt wel mee!

"Toen we het schone school project introduceerden bij de klassenvertegenwoordigers

Mei

Behoeftetepeiling benchmarks light.

Mei

De eerste proeftuinprojecten van start

De eerste ronde van de subsidie-regeling voor de proeftuinprojecten zwerfafval is afgerond. Projecten in Utrecht, Leiden, Nijmegen, Deventer en Apeldoorn zijn samen goed voor 1 miljoen subsidie.

was hun reactie: 'Zwerfafval, dat valt wel mee, af en toe een papiertje op de grond, wat moeten wij daarmee!'. Per klas hebben we twee docenten laten trainen en ingezet. Wij vinden juist het maatschappelijke gedeelte, onze verantwoordelijkheid naar buiten toe, heel belangrijk. De omwonenden van de school moeten geen last van ons hebben. We proberen een omslag in het denken te maken. Laatst nog zag ik hoe een automobilist gewoon een zak met afval van het bekende hamburgerrestaurant uit z'n auto dropte. Dat dit niet normaal is, daarvan willen wij onze leerlingen bewust maken." *Annelies van der Maas van het Maaswaal College in Wijchen*

(Uit: *De Wegwijs*, 21 januari 2009, gemeente Wijchen)

Op de bres

Scholieren van de Amersfoortse scholengemeenschap Guido de Brès hebben op verzoek van de gemeente een campagne ontworpen die zwerfafval in de stad moet tegengaan. De opdracht aan telkens vijf

leerlingen was: 'Bedenk een actie voor leeftijdgenoten om te zorgen dat ze op weg naar school minder afval weggooien. Ontwerp bijvoorbeeld een poster, folder, website of tv spotje. Belangrijk is dat de actie jongeren aanspreekt. Verder is het van belang dat de actie er voor zorgt dat jongeren echt minder afval op de grond gooien'.

De beste vier campagnes gingen mee naar de hoofdprijs die bestaat uit de realisatie van de campagne in een van de Amersfoortse wijken.

Mei

Resultaten TNS-NIPO: meer dan 35% van de gemeenten heeft beleidsplan zwerfafval. Ongeveer een derde van de gemeenten geeft aan dat ze beschikken over een zwerfafval-beleidsplan. Grotere gemeenten vaker dan kleinere. Gemeenten met een dergelijk plan noemen de aanpak van zwerfafval ook vaker als belangrijkste beleids-punt.

Mei

29 mei Kick off schoonste strandgemeente.

1.2 DOELGROEP VERKEERS-DEELNEMERS

Al bij de eerste metingen van het zwerfafval in Nederland sprongen de verzorgingsplaatsen langs snelwegen eruit: dit zijn de vuilste plekken in Nederland! Niet toevallig zijn het ook de plekken waar de gemiddelde Nederlander zich behoorlijk aan ergert. Alle reden voor een gedegen analyse en aanpak.

Het voorkomen van zwerfafval vereist een goede samenwerking tussen private en publieke partijen. Het Impulsprogramma werkt bijvoorbeeld intensief samen met Rijkswaterstaat, oliemaatschappijen en benzinepomphouders aan mogelijke oplossingen.

Met betrekking tot verkeer en verkeers-deelnemers is in 2008 en 2009 een aantal maatregelen genomen.

In 2009 startte de landelijke actie 'rij afvalvrij' waarbij op parkeerruimtes en op de achterkant van honderden vrachtwagens wordt opgeroepen tot bewustwording en gedragsverandering. Minister Eurlings van Verkeer en Waterstaat gaf hiertoe tijdens de Auto-

Rai het startschot. Een duidelijk signaal dat ook het bedrijfsleven de handschoen tot campagne voeren heeft opgepakt.

Ook het faciliteren van rust- en verzorgings-plekken langs de snelweg is een actiepoint. Het gaat hierbij onder meer om optimale regievoering tussen terreinbeheerders en meer voorzieningen voor de automobilist.

Met Rijkswaterstaat, oliemaatschappijen en benzinepomphouders wordt gesproken over adequate oplossingen. In het najaar van 2009 wordt een experiment gestart, waarbij de regievoering voor het afval volledig komt te liggen bij één exploitant. Hiermee moet een groot aantal afstemmingsproblemen tot het verleden gaan behoren.

Mei

Website ik prik mee gelanceerd.

Mei

Best-practices workshops

Beeldgericht reinigen, lokale campagnes en snoeproutes. Een onderzoek naar 'best practices' bij gemeenten is in volle gang. De resultaten worden tijdens de speciale snoeproute workshop besproken. De zogenaamde 'snoeproutes' zijn de routes die jongeren afleggen op weg naar school, of van scholen naar winkelcentra. De verpakkingen van wat onderweg geconsumeerd wordt, belanden lang niet altijd in de afvalbak.

Vuilste en schoonste parkeerplaats

De schoonste parkeerplaats van Nederland ligt aan de A2 (Meiberg) bij Weert, de vuilste aan de A1 (De Haar) bij Amersfoort. Dat blijkt uit onderzoek van Stichting Nederland Schoon en ANWB, in maart 2009 uitgevoerd bij 248 parkeerplaatsen langs de Nederlandse snelwegen. Ruim de helft van de parkeerplaatsen bleek redelijk schoon tot schoon, maar op bijna 10% van de parkeerplaatsen was het een enorme rommel. De test is uiteraard een momentopname.

NIET SNEL WEG

Langs de snelwegen ligt jaarlijks zo'n 100.000 ton zwerfafval. De meerderheid bestaat uit peuken, kauwgom, blikjes en andere spullen zoals kranten en foldertjes. Het opruimen kost Rijkswaterstaat acht miljoen euro per jaar.

Juni
Workshop zwerfafval op
VNG-jaarcongres 3/4 juni.

Juni
Communicatiecampagne
'Doe een ander je afval niet
kado' van start.

1.3 DOELGROEP RECREANTEN

Eén op de drie Nederlanders vindt recreatieterreinen niet schoon. De Nederlander ergert zich het meest aan zwerfafval in parken, op stranden, recreatieplassen en in het bos. Ook beheerders van stranden, natuur- en recreatieterreinen vinden zwerfafval in hun gebied een storend probleem. Maar zolang ze niet weten hoe ze recreanten zo ver kunnen krijgen dat zij geen afval achter laten, lijkt het vooral een kwestie van opruimen.

Toch helpen ook handhaven en voorlichten om zwerfafval in die gebieden te voorkomen. Vandaar dat het Impulsprogramma actief stuurt op het gedrag van recreanten via drie lijnen.

De eerste lijn richt zich op de aanpak van stranden. Sinds 2003 wordt de wedstrijd Schoonste Strand georganiseerd door Stichting Nederland Schoon en in het Impulsprogramma met succes voortgezet. De 92 Nederlandse stranden worden steeds schoner. De gemiddelde score van de stranden is gestegen van 3,8 (periode 2003-2005) naar ruim 4,1 (2006-2008) op een schaal van 1 tot 5. Beheerders, paviljoenhouders en gemeenten werken steeds meer samen en

wisselen kennis en ervaring uit. Dat draagt ongetwijfeld bij aan dit succes.

De tweede lijn is die van de evenementen-aanpak. De vele evenementen in Nederland leveren plezier, maar ook veel zwerfafval op. Van wielerronde rond de kerk tot de Rotterdamse marathon en van de boerenmarkt tot de Nijmeegse vierdaagse; zwerfafval is een doorn in het oog. Met succesvolle communicatie, adequate voorzieningen en gedegen voorbereidingen (bijv. via vergunningverlening) is veel te bereiken. Het Impulsprogramma heeft het afgelopen jaar een aantal pilots uitgevoerd om de sturingsmogelijkheden vast te stellen. In 2009 is daarnaast een benchmarkkring evenementen

Juni

Handreiking resultaatgericht reinigen

In deze uitgave van SenterNovem staat vermeld hoe gemeenten probleemloos kunnen overschakelen op beeld- of resultaatgericht reinigen. De Handreiking wijst gemeenten de weg naar een effectief, flexibel en (kosten)efficiënt systeem voor resultaatgericht reinigen.

Het Haagse poetsteam in actie op de boulevard in Scheveningen.

Juni

Vervolg Werkcollege zwerfafval en gedrag

25 deelnemende intermediairs praten met elkaar over oplossingen voor zwerfafval.

Juni

Focus projecten verlegd van instrumenten naar gebieden en doelgroepen.

opgezet waarin gemeenten hun ervaringen en best practices uitwisselen.

Het betrekken van overige terreinbeheerders is de derde lijn waarlangs wordt gewerkt. De beheerders van natuur- en recreatie-terreinen (zoals waterschappen, milieucentra, Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten en provinciale landschapsbeheerders) waren vóór het Impulsprogramma geen logische partners om mee samen te werken.

Het onderwerp zwerfafval staat nu wél op de agenda van die organisaties. Het netwerk bestaat uit ruim 700 actieve deelnemers. Activiteiten binnen het netwerk zijn onder meer...

- Een boek voor terreineigenaren. In de uitgave is de problematiek beschreven en zijn goede projectideeën te vinden.
- Workshops waarbij ruim 100 deelnemers van verschillende organisaties aan de slag gingen met het thema zwerfafval.
- De start van de juridische samenwerking van het Drentse Aa gebied. Waterschap,

provincie, landschapsbeheer Drenthe, Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer en gemeenten werken samen in dit gebied.

- Een in 2009 gestart innovatief subsidieproject in de Hollandse Biesbosch om bezoekers met andere faciliteiten en communicatie te kunnen verleiden tot het produceren van minder zwerfafval.

Juni

Brainstorm met verschillende partijen over innovatie in zwerfafval.

Juni

Start ontwikkelen pilot sterk verstedelijkte wijken

Hoe betrek je bewoners van sterk verstedelijkte wijken bij de structurele aanpak van het zwerfafvalprobleem.

De gemeenten Groningen, Leeuwarden, Schiedam, Den Bosch en Utrecht buigen zich samen met SenterNovem, VNG, Stichting Nederland Schoon en het Platform voor Wijkgerichte Werken over deze vraag om te komen tot een pilot. Gemeenten willen vooral meer weten over de manier van communiceren en participeren met bewoners. Samen met een gespecialiseerd bureau wordt een pilotproject utigevoerd.

Moerdijk 'volgens het boekje'

De gemeente Moerdijk heeft in augustus 2009 meegewerkt aan het organiseren van een 'schoon evenement', in dit geval haar 54^e wielerevenement. De ervaringen worden verwerkt in een factsheet, waarin de belangrijkste do's en don'ts zijn beschreven voor het verminderen van zwerfafval op grote, open evenementen. De aanpak adviseert onder meer het genereren van publiciteit

vooraf met persberichten, het plakken van tientallen zwerfafval-posters, medewerking vragen van winkeliers en horeca, de plaatsing van afvalbakken, een speciale afvalcontainer voor het bedrijfsleven, een schoon cadeau voor de winnaars (waardoor de ronde-speaker het item zwerfafval bij herhaling onder de aandacht kon brengen) en het ondervragen en bewust maken van bezoekers (monitoring).

Juni

Winnaar ideeënwedstrijd zwerfafval bekend.

Bernadetteschool uit Naaldwijk bedenkt de Robobin.

Juni

Gedragscode streetmarketing gepubliceerd, met citaten gemeenten.

NIET KADO

Tijdens de zomermaanden raast een campagne-team door Nederland met de boodschap: 'Doe een ander je afval niet kado'. Het team liep in 2008 de Nijmeegse Vierdaagse mee en bezocht onder meer de Blauwvingerdagen in Zwolle, de Tilburgse kermis, de Sneekweek, de Tall Ships Race in Den Helder, de Wereldhavendagen in Rotterdam en de Uitmarkt in Utrecht. Met name de Zwerfafvalkoningin op stelten is een publieks-lieveling geworden.

Het schoonste strand

Jos van Halst is eigenaar van Strandpaviljoen de Banjaard, dat hij in 1970 op 14-jarige leeftijd samen met zijn vader is begonnen. "Het is hier inderdaad veel schoner dan vroeger. In het begin stuurde ik aan het eind van de dag nog wel 's kinderen met een vuilnis-zak op pad om zwerfafval te verzamelen. Dan kregen ze een ijsje voor een volle zak. Tegenwoordig moeten ze kilometers lopen voordat er een beetje zwerfafval in zit." "Ik heb zelf jaren in het onderwijs gezeten, dus ik zeg makkelijk tegen jongeren die lege blikjes laten slingeren: 'ruimen jullie het wel even op?' Mensen zijn veel schoner geworden. Ze helpen zelf om het strand en het paviljoen mooi te houden. Wat wij doen is genoeg bakken neerzetten met gele vuilnis-zakken, waar de stormvogels geen gaten in kunnen pikken. En uitpuilende afvalbakken voorkomen wij door een volle bak direct te vervangen."

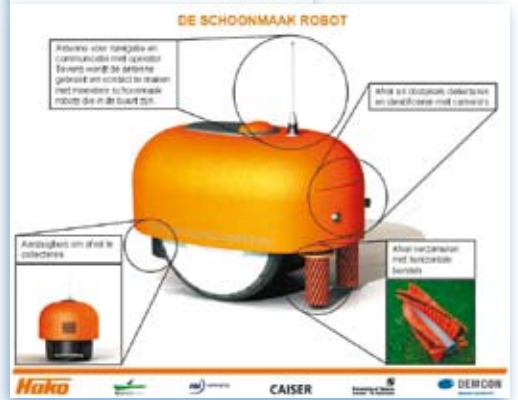
Juni

Publicatie factsheets handhaving

De eerste drie factsheets voor gemeenten zijn verkrijgbaar: Winkelgebieden, scholieren en markten/evenementen. Zij zijn het resultaat van interviews met diverse gemeenten en de aanwezige kennis en ervaring op het gebied van handhaving. Daarna volgen nog factsheets over handhaving bij hangjongeren, op bedrijventerreinen, in natuur- en recreatiegebieden en bij stations en andere OV-omgevingen.

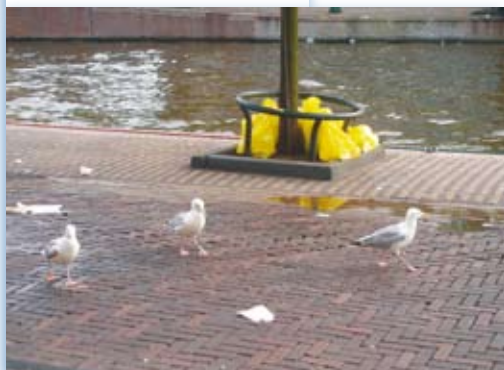
Juni

Presentatie zwerfafvalrobots Universiteit Twente.

Juni

Start proef meeuwerende vuilniszakken in de gemeente Leiden.

Juli

Rookverbod folder Horeca Nederland (gevolgen rookverbod).

1.4 DOELGROEP BEDRIJVEN

Er is onderzoek gedaan naar de samenstelling van het zwerfafval. Peuken en kauwgom nemen het overgrote deel in. Hierna komen take-away verpakkingen en drink- en eetverpakkingen.

Het Impulsprogramma richt zich daarom ook intensief op die zwerfafvalcomponenten. Dit in samenwerking met de bedrijven die deze producten op de markt brengen. Het bedrijfsleven erkent haar verantwoordelijkheid om hier een bijdrage aan te leveren en heeft een aantal maatregelen genomen.

Het instrumentarium om zwerfafval rond bedrijven tegen te gaan varieert van het vinden van nieuwe verpakkingen en technieken tot het mobiliseren van ondernemers en het realiseren van gedragsverandering van klanten. In 2008 en 2009 zijn daarvoor diverse specifieke acties uitgevoerd.

Het Impulsprogramma heeft het afgelopen jaar, in samenwerking met de TU Delft, een checklist opgesteld voor iedereen die betrokken is bij de ontwikkeling van verpakkingen. Meer hierover in het volgende hoofdstuk.

Door het rookverbod is de overlast van peuken rondom horecagelegenheden toegenomen. In 2008 is de folder 'roken-gerelateerd zwerfafval' ontwikkeld en is een voorlichtingsactie gevoerd via lokale huis-aan-huisbladen. Samen met Koninklijke Horeca Nederland is een handleiding opgesteld waarmee horeca-ondernemers worden gestimuleerd om een actief beleid te voeren op het voorkomen van peuken op terrassen en bij de ingang.

Tijdens de Nationale Foodweek (eind september 2009) heeft Stichting Nederland Schoon het boekje 'Uw stoep SUPER SCHOON'

Juli

Workshops communicatie met hangjongeren, methode Hans Kaldenbach (15 deelnemers)

Groepen hangjongeren komen vaak op vaste locaties, zogenaamde hangplekken, bij elkaar. De vervuilinggraad op deze plekken is relatief hoog. Om een aanpak te ontwikkelen die jongeren stimuleert minder rotzooi te maken, is er onderzoek gedaan naar de belevingswereld van jongeren en naar de redenen voor hun gedrag als het gaat om het veroorzaken van zwerfafval; het aanspreken van jongeren vanuit het perspectief van een volwassene werkt vaak averechts.

Juli

Workshop met gemeenten over rookafval en horeca.

geïntroduceerd en onder alle supermarkt-ondernemers gedistribueerd. De Nederlandse supermarktorganisaties, vertegenwoordigd door het Centraal Bureau Levensmiddelenhandel, voeren de actie SUPER SCHOON met speciale aandacht voor de eigen winkelomgeving, de opstelplaatsen van de winkelwagentjes, parkeerplaatsen, magazijnomgeving en glas- en papierbakken. De supermarkten geven hiermee actief uitvoering aan de '25 meter richtlijn' in het activiteitenbesluit.

Belangrijkste speerpunt van deze actie is het stimuleren van het besef bij de ondernemers en het personeel dat de buitenruimte écht bij de zaak hoort. Diverse supermarkten hebben deze werkwijze inmiddels als vast onderdeel in het operationele handboek opgenomen. Verroeste 'Nederland Schoon'-afvalbakken zijn vervangen door nieuwe bakken van gerecyclede PET-flessen. Door deze actie zijn 20.000 afvalbakken geplaatst (een uitbreiding van 30%). De bak is gemaakt van ruim 400 gerecyclede Pet-flesjes. Met behulp

hiervan is de inzamelcapaciteit in het publieke gebied met zo'n 15% toegenomen, publiek afval dat via de bedrijfsafvalstroom wordt afgevoerd.

De sectie "fastservice" van Koninklijke Horeca Nederland heeft samen met Stichting Nederland Schoon gezorgd voor een programma dat gericht is op het beheer van de winkelomgeving van snackbars en lunchrooms. Ook het aanspreken van bezoekers op het weggegoiedrag maakt onderdeel uit van deze aanpak. De 15 procent grootste ondernemers (zo'n 1200 locaties in stedelijk gebied) zijn door een promotieteam benaderd en ruim 85% hiervan heeft zich achter de campagne geschaard. Door de inzet van een actiepakket en de start van een competitie met de titel "het duurzaamste fastservicebedrijf" is niet alleen het onderwerp zwerfafval stevig op de kaart gezet, maar wordt ook aandacht gevraagd voor het verantwoord omgaan met verpakkingsmateriaal, energie en frituurvetten.

Juli

Veldonderzoek zwerfafval op jongerenhangplekken door:
Thaddeus Müller, stadssocioloog, van buro de Warme stad. Zomer en najaar 2008.

Augustus

Start workshopreeks Jongeren en Zwerfafval

SenterNovem organiseert studiedagen over Jongeren en Zwerfafval. In verschillende workshops wordt dit onderwerp opgepakt. De deelnemers krijgen meer te horen over bijvoorbeeld een tentoonstelling en speelse acties in bezoekerscentra, hoe een maatschappelijke stage ingevuld kan worden, een kunstproject met kinderen en Scholen voor duurzaamheid.

In oktober 2009 zijn de eerste convenanten gesloten tussen winkeliers, marktkooplui, woningcorporaties en gemeente in twee zogenaamde “krachtwijken” in Rotterdam en Amsterdam. Hierbij verbinden de groeperingen zich om het beheer van de openbare ruimte in de directe omgeving van het winkelgebied samen te onderhouden en ook samen te werken aan het betrekken van de bezoekers bij dit thema. Met deze overeenkomst is de basis gelegd voor een verdere uitrol in de rest van Nederland.

Schoon trekt klanten

Ondernemers realiseren zich dat een schone buitenruimte niet alleen een wettelijke verplichting is, maar ook goed is voor de veiligheid en het imago. Minister-president Balkenende zei bij het officiële startsein voor de actie Super Schoon: “Een schone winkelomgeving is heel belangrijk; schoon trekt schoon aan en bovendien trekt een schone omgeving minder criminaliteit aan.” Het plaatsen van de nieuwe afvalbakken van Nederland Schoon is onderdeel van het actieplan van het Centraal Bureau Levensmiddelenhandel. “De supermarkten ontvangen dagelijks zo’n vier miljoen klanten”, aldus directievoorzitter van het CBL, Theo Roos. Het actieplan is gericht op het voorkomen van zwerfafval en de afvalbak van Nederland Schoon is daarbij een belangrijk instrument.”

September

Presentatie Rapport: preventie rokengerelateerd zwerfafval.

September

Start Gemeentelijke workshops aanpakken snoeroutes.

2

INNOVATIE- PROJECTEN

Je koopt een milkshake, en zit na afloop met een afvalbeker. De verpakking van een softijsje eet je echter op. Soms is voorkomen makkelijker dan genezen. Zwerfafval kan worden teruggedrongen door te werken aan verbeterde ontwerpen en een andere samenstelling van producten en verpakkingen. Maar ook innovatie van reinigingsmateriaal van gemeenten, van o.m. veegwagens en handveegmateriaal of een grotere functionaliteit van afvalbakken, draagt bij aan een schoon Nederland. Werken aan de verpakkings-techniek en inzamelmiddelen is daarom een belangrijk onderdeel van het Impulsprogramma.

Een verpakking creëren die zwerfafval voorkomt?

Gebruik de Checklist voor een verpakking die uit de kunst is.

September

Publicatie Checklist met adviezen voor verpakkingfabrikanten.

Industrie en handel slaan de handen ineen om – al bij de start van een nieuw product – de verpakking zo te ontwikkelen dat maximaal wordt bijgedragen aan het voorkomen van zwerfafval.

September

Workshops communicatie met hangjongeren, methode Hans Kaldenbach, 15 deelnemers.

Voor 2008 en 2009 is geïnvesteerd in drie specifieke categorieën:

- Verpakkinginnovatie.
- Categoriespecifieke oplossingen, zoals voor kauwgom, sigarettenpeuken.
- Innovatie van veeg- en reinigingsmachines en -methoden.

Verpakkinginnovatie

Zwerfafval kan worden voorkomen door slimmere verpakkingen. Bij het ontwerpen van een product moet al rekening worden gehouden met de afvalfase van dat product. Het Impulsprogramma heeft het afgelopen jaar een checklist verpakkingen ontwikkeld voor productmanagers, verpakkingsspecialisten en andere betrokkenen bij productontwikkeling. Het thema “voorkom loszittende onderdelen” van de checklist is recent nader uitgewerkt. Tijdens de Foodweek is er een workshop georganiseerd, gericht op meer samenwerking tussen de fabrikant van het product, de verpakkingfabrikant en de materialenproducent. Want een belang-

rijke conclusie is inmiddels getrokken: verpakkinginnovaties komen alleen tot stand bij meer samenwerking tussen deze drie partijen.

Belangrijk element in het verpakkingontwerp is ook het toevoegen van een zogenaamde “last-minute” communicatieboodschap. Als een verpakking leeg is, wil men zich van deze lege verpakking ontdoen. Een boodschap op die verpakking in de vorm van “gooi mij in de prullenbak” of “voorkom zwerfafval” stimuleert aantoonbaar om op zoek te gaan naar een prullenbak. Als eerste stap is in samenwerking met de firma Depa op zo'n 60% van alle patat-, frikadel en andere bakjes de tekst “voorkom zwerfafval” gedrukt. Grote kans dat juist dit laatste zetje helpt om het bakje niet op de grond te gooien.

Oktober

8 oktober Landelijk zwerfafvalcongres in Amersfoort.

- 1 Voorkom loskomende verpakkingsonderdelen.
- 2 Maak de verpakking afsluitbaar.
- 3 Zorg dat de verpakking schoon en compact op te bergen is na gebruik.
- 4 Zorg voor goede aanwijzingen voor juist gebruik, ook betreffende de afvalfase.
- 5 Plaats een anti-zwerfafvaltekst.

BREAK

Frische Vlag Breaker is een yoghurtdrankje met vruchtensmaak. Op het flessenhalsje zat een aluminium afsluitfolie voor de houdbaarheid, en om te laten zien dat de verpakking nog niet open was geweest. De folie is na opening echter een los stukje afval. Een nieuw ontworpen schroefdop maakt het stukje folie overbodig en zorgt zo voor minder zwerfafval.

Oktober

Uitreiking winnaar Schoonste strand van Nederland:

Gemeente Sluis.

V.l.n.r. Burgemeester Jaap Sala van de Gemeente Sluis, ANWB-directeur Guido van Woerkom en Uli Schnier, directeur Stichting Nederland Schoon.

Oktober

1^e bijeenkomst workshopreeks Communicatie met hangjongeren.

Categoriespecifieke oplossingen

Soms vraagt een specifieke vorm van zwerf-afval een specifieke aanpak. Het Impuls-programma werkt samen met intermediairs om tot een gerichte oplossing te komen en deelt vervolgens de resultaten met andere belangstellenden. Op dit moment loopt er een aantal interessante pilots en projecten die door het Impulsprogramma worden begeleid dan wel gefinancierd of nauwlettend in de gaten worden gehouden:

- Rotterdam heeft het voortouw genomen op het gebied van kauwgom op straat.
- Op Schiphol en in Amsterdamse deelgemeenten wordt geëxperimenteerd met asbakken in de openbare ruimte.
- De Nederlandse Vereniging van Banken werkt aan methoden om het wegwaaien van bonnetjes van geldautomaten te voorkomen.
- De Nederlandse Spoorwegen is begonnen met het plaatsen van papierbakken voor gelezen kranten.
- Met industrie en sportorganisaties wordt gewerkt aan het apart inzamelen van PET-flesjes op sportterreinen.
- De gemeente Leiden experimenteert met vuilniszakken die door meeuwen niet opengescheurd kunnen worden.

Oktober

Pilot Jongerenaanpak
middelbare scholen.

November

Workshops begeleiding/
adviesing subsidieaanvraag.

GELE ZAK

De gemeente Leiden experimenteert al enige tijd met een gele vuilniszak. Veel van het Leidse zwerfafval ontstaat doordat meeuwen vuilniszakken open pikken. Dit gebeurt vooral in de zomer. Uit eerder onderzoek is gebleken dat gele vuilniszakken bij meeuwen minder populair zijn dan zakken in andere kleuren. Met deze proef wordt onderzocht of het gebruik van de gele zakken het ontstaan van zwerfafval zodanig vermindert dat het zinvol is om hier op verschillende plekken gebruik van te gaan maken. In een aantal straten worden huis-aan-huis gele vuilniszakken verspreid, samen met dichtbinders en een informatiekaart voor de bewoners.

Vegen en Reinigen

De techniek van het vegen en reinigen ontwikkelt zich elke dag. Dat is terug te vinden in innovaties van technische middelen maar ook in efficiencyverbetering van het reinigen en het slimmer inrichten van de openbare ruimte. Enkele voorbeelden:

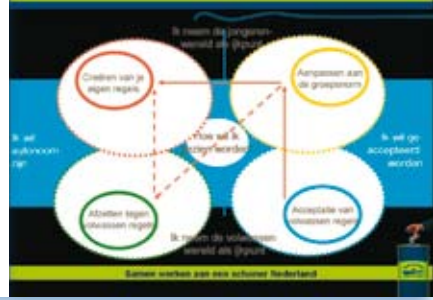
- Op de zogeheten ReinigingsDemoDagen in mei 2009 zijn prototypen gepresenteerd van een gerobotiseerde vuilstofzuiger en een veegboot voor kleinschalige watergebieden.
- Studenten van de Universiteit Twente hebben ideeën ontwikkeld voor zwerfafvalrobots die afval in plantsoenen en bermen aanpakken. De ontwerpen van rijdende vuilopzuigers, wagentjes met grijpparmen en papierprikkers (al dan niet met GPS-communicatie), zwerfafval-detectiesystemen en automatische volle vuilniszakdroppers kunnen leiden tot concrete reinigingsproducten.

November

Studiedag zwerfafval (diverse thema's) 50 deelnemers.

November

Publicatie rapportage Beautiful Lives (onderzoek gedrag jongeren en zwerfafval).
 Publicatie van de rapportage "in de wereld van jongeren en zwerfafval", een onderzoek dat Beautiful Lives In opdracht van SenterNovem en Nederland Schoon heeft uitgevoerd. Door echt in het leven van jongeren te duiken en grip te krijgen in hun perceptie van zwerfafval, leverde het onderzoek een veelheid aan inzichten op die kunnen helpen bij het benaderen van de jongeren en het vinden van de juiste tone-of-voice in bijvoorbeeld campagnes.

- De Big Belly is een in Amerika ontwikkelde zelfpersende afvalbak met een zonnepaneel en een accu. In het Impulsprogramma wordt gekeken of deze milieuvriendelijke container helpt tegen het zwerfafval rond afvalbakken.
 - Het oppervlaktewater in stad en natuur kan binnenkort mogelijk worden gereinigd met een nieuw soort fluisterstille veegboot. De boot is efficiënter, sneller en gebruiksvriendelijker dan de huidige oplossingen en komt voort uit de samenwerking tussen een ingenieursbureau, Waternet Amsterdam en het Impulsprogramma Zwerfafval.
 - Reinigingsdiensten ruilen steeds vaker de vaste roosters in voor vraaggericht reinigen: vegen waar het hard nodig is. Uit onderzoek van het Impulsprogramma blijkt dat het efficiënter is te vegen bij een vastgesteld schoonheidsniveau dan op frequentie (bijvoorbeeld een keer per week). Dit vraagt een psychologische omschakeling van de medewerkers en dat kost tijd.
 - Gemeenten kunnen sinds kort met een digitale scan testen hoe de openbare ruimte optimaal kan worden ingericht om zwerfafval te voorkomen. Denk aan de plaats van de afvalbak, maar ook aan de mogelijkheden van efficiënt machinaal reinigen.
 - Het kan op sommige momenten erg druk zijn in, bijvoorbeeld, de binnenstad. Er is onderzoek gedaan naar hoe de reinigingsdienst om kan gaan met zogeheten 'piekbelasting'. De belangrijkste tips zijn in een folder samengevat en onder gemeenten verspreid.
- Innovatie van veeg- en reinigingstechnieken is echter niet alleen een kwestie van nieuwe technologie en apparatuur, maar vooral ook van organisatie. Enkele voorbeelden uit de activiteiten van het Impulsprogramma voor 2008 en 2009:

November

Workshops communicatie met hangjongeren, methode Hans Kaldenbach, 15 deelnemers.

December

Uitreiking ZAP speldjes.

Zwerfasbak

Rotterdam organiseert een experiment met 'asbaktegels'. Dat zijn straatasbakken in de vorm van stoeptegels die in het trottoir worden geplaatst. Omdat de asbaktegel verzonken in de stoep ligt, wordt het straatbeeld niet verstoord. Peuken, propjes en kauwgom kunnen eenvoudig in de bak worden gegooid of geveegd. Er zijn veertien asbaktegels geplaatst op drukbezochte plekken in de binnenstad.

Ze worden elke dag geleegd met een grote stofzuiger. Over enkele maanden wordt bekeken of het experiment over de rest van de stad wordt uitgerold.

3

GEBIEDS- GERICHTE PROJECTEN

In een winkelgebied is een aanpak voor hangjongeren nodig, maar wel naast communicatie voor het gehele gebied, contacten met ondernemers, handhaving, goede prullenbakken en meer. Een meer integrale blik maakt het mogelijk vanuit problemen naar oplossingen te zoeken. Dan overlappen en versterken de verschillende benaderingen elkaar.

Het Impulsprogramma onderscheidt drie gebieden waar het zinvol is gebiedsgerichte projecten uit te voeren: sterk verstedelijkte wijken, binnensteden en (buurt)winkelgebieden en openbaar vervoersgebieden. Ruim 60 procent van de Nederlandse gemeenten heeft inmiddels ervaring met programma's en (deel)subsidies van het Impulsprogramma.

December

Vuurwerkcampagne.

VUURWERKAFVAL LATEN LIGGEN
IS GEVAARLIJK. RUIM HET OP.

December

**Studiedag zwerfafval -
40 deelnemers**

SenterNovem organiseert op initiatief van team Impuls-programma Zwerfafval de tweede studiedag zwerfafval.

Deelnemers maken kennis met de instrumentenmix, krijgen een training voor het aanvragen van subsidie en praktijksessies over onder andere 'aanpak snoep-routes', 'verbinding met 'bewoners' en 'handhaven'.

3.1 STERK VERSTEDELIJKTE WIJKEN

De wijkaanpak die het Impulsprogramma voorstaat, bundelt de middelen die voor problematieken zijn ontwikkeld. In een sterk verstedelijkte wijk zijn dat bijvoorbeeld (hang)jongeren, peuken op straat en de inrichting van de openbare ruimte. De wijkaanpak bundelt de opgedane kennis en stemt de maatregelen op elkaar af.

Voor de sterk verstedelijkte wijken is in 2008 en 2009 een aantal instrumenten ontwikkeld. Dit zijn onder meer:

- Een wijkscan waarin de belangrijkste problemen van de wijk aan het licht komen. Bij het ontwikkelen van de wijkscan zijn 10 gemeenten betrokken.
- De wijkcreator, een instrument voor gemeenten om samen met bewoners, woningcorporaties, scholen en andere betrokkenen sterkte en zwakte van de wijk te bepalen. Deze worden vertaald in een actieplan en convenant waarin wordt vastgelegd wat de bijdrage zal zijn van alle betrokkenen. Zaanstad, Deventer en Wassenaar passen dit instrument als eersten toe.
- Een receptenboek met de 18 meest aansprekende voorbeelden op het gebied van een wijkaanpak zwerfafval

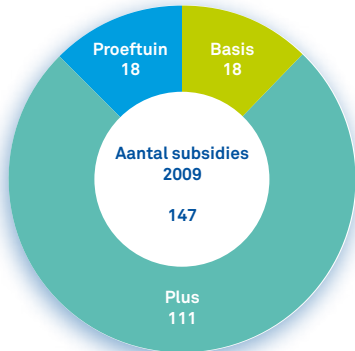
- De buurtshow. Met buurtfeest en schoonmaakactie wordt de betrokkenheid van bewoners met hun leefomgeving versterkt. Het concept hiervoor is in en met de gemeenten Schiedam en Roermond ontwikkeld.

Al deze instrumenten zijn of komen digitaal beschikbaar voor gemeenten op de website van het Impulsprogramma.

Januari

Start 3^e ronde subsidieregeling
zwerfafval, subsidieregeling
daverend succes

180 projecten in 100 gemeenten.

Januari

1 januari bestuurlijke boete

Gemeenten krijgen meer mogelijkheden om zwerfafval met handhaving aan te pakken zoals met de bestuurlijke boete. Daar komt in 2010 de bestuurlijke strafbeschikking bij.

TONNEN VOOR ZWERFAFVAL

Met financiële steun van het Impulsprogramma voeren (of voerden) 270 gemeenten in totaal 500 projecten uit. Het gaat hierbij om het beleidmatig verankeren van de aanpak van zwerfafval, maar ook om het verbeteren van de structuur van afval- en prullenbakken, het opzetten van een systeem voor monitoring van de situatie, handhaving, voorlichting, educatie en effectiever reinigen. Samen met de eigen bijdrage van de gemeenten betekent dit een financiële impuls van ongeveer 45 miljoen euro in de gemeentelijke aanpak van zwerfafval.

Januari

Vernieuwde website
Samenwerken aan een
schoner Nederland.
www.samenwerkenaan-eenschonernederland.nl

Januari

Start benchmarks zwerfafval-aanpak in binnensteden, wijk-winkelgebieden, evenementen.

Buurtshow

“In Schiedam-Oost is al jarenlang sprake van achterstallig onderhoud. Als de buurtbewoners aan het opruimen zijn, moeten wij ook iets te bieden hebben. Ik denk dan bijvoorbeeld aan het repareren van een verzakt stoepje, het verwijderen van graffiti en het plaatsen van een container waarin mensen hun groot huis- en tuinafval kwijt kunnen”. Aldus Ursula Rutten van de afdeling wijkontwikkeling in Schiedam. Volgens Rutten hangt veel af van de inbreng van de bewoners en de welwillendheid van de gemeente. “In Schiedam-Oost hebben we samen met de bewonersvereniging en het wijkcentrum al heel veel initiatieven gestart. Wij denken dat dit project een versterkend effect op deze initiatieven kan hebben. We willen zoveel mogelijk aansluiten bij bestaande structuren en contacten binnen de wijk en bij activiteiten die er al zijn. Daar leent dit concept zich uitstekend voor.”

Januari

Studiedag zwerfafval (25 deelnemers)

Een van de regelmatig georganiseerde Studiedagen zwerfafval door SenterNovem. Op de studiedagen komen gemeenten, gebiedsbeheerders en andere betrokkenen bij de kwaliteit van openbare ruimten bij elkaar om aan de slag te gaan met zwerfafval.

Januari

Bijeenkomst 'Hoe organiseer ik een succesvolle opschoondag in mijn gemeente', 25 deelnemers.

Januari

Workshops communicatie met hangjongeren, methode Hans Kaldenbach, 15 deelnemers

Hangjongeren komen vaak op vaste locaties, hangplekken, bij elkaar. De vervuilingsgraad op deze plekken is vaak relatief hoog.

Om een aanpak te ontwikkelen die jongeren stimuleert minder rotzooi te maken, is er onderzoek gedaan naar de belevingswereld van jongeren en naar de onderliggende redenen voor hun gedrag als het gaat om het veroorzaken van zwerfafval; het aanspreken van jongeren vanuit het perspectief van een volwassene werkt vaak averechts.

Februari

Start experiment asbaktegels gemeente Rotterdam.

In Rotterdam wordt bij wijze van experiment als eerste gemeente in Nederland asbaktegels in het centrum geplaatst. De nieuwe tegels bieden een asbak die in de stoep is verzonken. De bovenkant van de tegel is voorzien van een rooster waarin sigarettenpeuken gedeponeerd kunnen worden. De gemeente hoopt met het initiatief de overlast die de peuken veroorzaken aanzienlijk te verminderen. Sinds het rookverbod in openbare ruimtes en de horeca van kracht is, roken veel meer mensen op straat en met dit initiatief wil Rotterdam de overlast van sigarettenpeuken op de stoep tegengaan.

Februari

Studiedag aanpakken zwerfafval - 32 deelnemers.

3.2 WINKELGEBIEDEN EN BINNENSTEDEN

Opgeruimde winkelgebieden en binnensteden zijn heel belangrijk voor de beleving van de bevolking. Zijn deze gebieden vervuild, dan hebben mensen over het algemeen een slechter beeld over hoe schoon het is in Nederland als geheel.

Voor winkelgebieden zijn in 2008 en het begin van 2009 de volgende acties uitgevoerd.

In 3 benchmarkkringen zijn benchmarks uitgevoerd naar de zwerfafvalaanpak van binnensteden (2 kringen van in totaal 12 gemeenten) en winkelgebieden (6 Amsterdamse stadsdelen). Inzicht in hun eigen situatie en de vergelijking van hun zwerfafvalaanpak heeft geleid tot enthousiaste reacties en tot concrete verbeteracties.

In winkelgebieden moeten lokale winkeliers, supermarkten en gemeenten samen werken aan een schoon winkelgebied. De ontwikkeling van een 'quick scan winkelgebieden' brengt deze samenwerking dichterbij. Een Impulsadviseur gaat bij gemeenten langs en geeft

ter plekke advies over de situatie en tips voor een gerichte aanpak. De scan is inmiddels bij 15 gemeenten uitgevoerd. Hierdoor zijn er interessante inzichten opgedaan over het ontstaan van zwerfafval in een winkelgebied en de oplossingen die kunnen werken. Met name de inrichting van een winkelgebied en de communicatie tussen gemeenten en ondernemer verdienen de aandacht. Dit jaar worden nog 17 scans uitgevoerd, mede vanwege het enthousiasme van gemeenten. Omdat onze zuiderburen ook sterk actief zijn op dit gebied wordt ook gekeken naar de aanpak in Antwerpen.

De quick scan winkelgebied krijgt een vervolg in de vorm van een digitale scan. Deze legt voor gemeenten op een eenvoudige manier

Februari

Workshops communicatie met hangjongeren, methode Hans Kaldenbach, 15 deelnemers.

Februari

Start project Buurtshow.

Jan Kees van Elderen (l) en Folkert Starreveld (r) tijdens de Quicksan in Spijkenisse.

de knelpunten in het winkelgebied bloot en geeft advies over mogelijke verbeteringen. De 'aanpak winkelgebieden' staat in het najaar van 2009 op de website van het Impulsprogramma.

Koninklijke Horeca Nederland zet de aangesloten fastservice bedrijven (waaronder

snackbars) aan tot meer duurzaamheid zoals minder vervuilende snackverpakkingen en lager energieverbruik. Veel bedrijven serveren hun 'patatje' inmiddels in een nieuw bakje met het 'voorkom zwerfafval' logo.

Februari

Start Quick Scans winkelgebieden (15 gemeenten)

Ondanks de aandacht voor schonere winkelgebieden behoren deze tot de minst schone plekken van Nederland. Een aantal gemeenten kiest voor een andere aanpak. Met de nieuwe Quickscan zoeken zij met een frisse blik naar nieuwe oplossingen voor deze gebieden. Jan Kees van Elderen (Spijkenisse) is blij met de scan "Met ons intensievere beheer van openbare ruimtes ligt het gevaar van bedrijfsblindheid snel op de loer. De frisse blik van een deskundige buitenstaander is dan welkom".

Maart

16-21 maart Week van Nederland Schoon en Landelijke Opschoondag - 250 organisaties doen mee. Minister Cramer opent de Opschoondag in Schoonhoven.

'Je kunt het niet alleen'

"Alleen meer mensen inzetten heeft geen zin. Ik geloof in een brede aanpak met een reinigingsvriendelijke straatinrichting, voldoende afvalvoorzieningen, goede afspraken met winkeliers en marktondernemers. En uiteraard meteen in actie komen bij overtredingen." Dat zegt Mario Weij, Productmanager Schoon van het Amsterdamse stadsdeel Oost-Watergraafsmeer. Hij deed mee aan de Impulssessies over buurtwinkelcentra. De Eerste van Swindenstraat in Amsterdam-Oost is een typische wijkwinkelstraat met veel kleine winkels en een populaire dagmarkt in de aangrenzende Dapperstraat. Stadsdeelbestuur en markt-ondernemers startten een proef met speciale 'Dappermarkt-marktafvalzakken', goed herkenbare vuilniszakken die in de kramen komen te hangen. Het marktafval is dan duidelijk te onderscheiden van het 'illegaal gedeponeerde' afval. Weij: "Zo krijgen we een beter inzicht in de afvalstroom en kunnen onze handhavers meteen in actie komen

bij overtredingen. Hoe minder wij hoeven te doen, hoe lager de kosten. Dit voordeel kan leiden tot lagere tarieven voor de markt-kooplieden. En de bewoners krijgen een schonere leefomgeving. Het mes snijdt dus aan twee kanten."

Hebben anderen dat ook?

"Zwerfafval is nog steeds een hot item, blijkt uit enquêtes. De beleving van burgers strookt niet met onze eigen objectieve metingen. Hebben andere gemeenten dat nou ook? En hoe pakken zij dat op?" Met die vragen in het hoofd nam beleidsmedewerker openbare ruimte Hans Rijzenga van de gemeente Gouda deel aan de benchmark-light-sessies over binnensteden. Hij ervaart die bijeenkomsten als zeer waardevol.

"Ik heb echt goede ideeën gehoord. Vooral het Arnhemse project met de streetmanager sprak mij aan. Dat is een soort straatveger-'plus' die steeds voor iedereen duidelijk zichtbaar opruimt. Hiermee laat je omwonenden

Maart

Start uitzetten 20.000 nieuwe voordeurbakken.

Maart

Studiedag Zwerfafval

Op 12 februari, 10 maart en 14 april 2009 organiseert Senternovem studiedagen over zwerfafval. Gemeenten maken kennis met de instrumentenmix en kunnen een training volgen voor het aanvragen van subsidie. Ook zijn er sessies over onder andere 'Aan de slag met resultaatgericht reinigen', Training 'Instrumentenmix en subsidie', 'Communicatie met hangjongeren', 'Verbinding met bewoners', 'Monitoring zwerfafval; wat zeggen de resultaten?', 'Handhaving in winkelgebieden'. Het programma varieert per studiedag en deelname is gratis.

en bezoekers zien dat je er serieus mee bezig bent. Dat schijnt heel goed te werken." Het contact met collega's die met dezelfde problematiek kampen, beviel Rijzenga goed.

"Zomaar zelf collega's van andere gemeenten bellen om bij elkaar te gaan zitten, doe je niet gauw. Dit is een prima manier om van elkaar te leren."

Dappermarkt

Gele afvalzakken voor de markt bieden transparantie

Sinds februari is een nieuwe manier van vuil aanbieden voor marktondernemers ingevoerd. Zij moeten dat in gele zakken doen en sneller aanbieden. Marktkoopman Fred Belgers: "Nu is het duidelijk wat van wie afkomstig is."

Belgers: "In principe is dat vuil ophalen speciaal voor de markt. Er werd altijd gezegd dat 65% van het vuil van de markt komt, en 35% van de winkels. Maar een meting van de beheerder liet zien dat het eerder andersom was. Toen zijn ze met die gele zakken begonnen."

Sneller schoon met gele zakken

Volgens Frank Bergval van het stadsdeel vonden de marktkeuzers hun tarieven voor de standplaats te hoog. Kostenbesparingen zijn mogelijk als het afval ophalen sneller gaat. "Tijdens een test met de gele zakken hebben we gezien dat het inderdaad sneller gaat."

Dat is winst. De pilot is nu uitgebreid. Of de tarieven echt naar beneden kunnen weten we nog niet. Het vuilnis ophalen is maar een aspect van de kosten", aldus Frank Bergval.

Lager markttarief?

Fred Belgers: "Bij de eerste keer dat ze de gele zakken uitdeelden werd een begeleidend schrijven meegegeven. Het is de bedoeling dat het tarief van de markt omlaag gaat. Dat stond er niet met zoveel woorden in maar dat kon je wel begrijpen. Mijn winkeltje is nu veel netter, en als het ook nog een besparing oplevert, is dat helemaal mooi."

Foto: Nico Kissen

Fred Belgers

"Nu is het duidelijk wat van wie afkomstig is"

Maart

Publicatie rapport 'Nederland is Schoner dan we denken'

Nederland is schoner dan gedacht. Uit een onderzoek van SenterNovem blijkt dat ons land een 7,5 scoort. Toch vindt meer dan de helft van de Nederlanders dat het land niet schoon is. Dat blijkt uit de publicatie 'Nederland is schoner dan u denkt, een boekje open over zwerfafval' dat milieuminister Jacqueline Cramer aanbood. (vlnr: burgemeester De Cloe van Schoonhoven, Minister Cramer, burgemeester Aalderink van Bronckhorst, voorzitter van de commissie Milieu en Mobiliteit van de VNG en Heineken topman Philip de Ridder.

Maart

Aftrap campagne Ik rij zwerfafvalvrij.

3.3 OPENBAAR VERVOERGEBIEDEN

Er is volop commercie rondom stations. Combineer dit met vele drukke en gehaste reizigers met een lage betrokkenheid bij de omgeving: Stationsgebieden en OV-haltes zijn dus niet altijd even schoon. Reden genoeg om de openbaar vervoergebieden als aandachtsgebied te behandelen in het programma. Dat gaat natuurlijk in nauwe samenwerking met alle vervoerders, van NS tot busbedrijven, de gemeenten en de uitbaters op de stations.

In 2008 is er op enkele stations geobserveerd en zijn interviews gehouden met winkeliers, gemeenten en OV-bedrijven. Op het Nationale Zwerfafvalcongres 2008 zijn uitwisselingsworkshops gehouden. Vervolgens zijn in 2009 gesprekken gevoerd om gemeenten te ondersteunen bij hun aanpak. Uit onderzoek blijkt dat het aanpakken van zwerfafval, door de vele betrokken partijen, procesmatig als een complex probleem wordt ervaren. Aan een stappenplan wordt gewerkt.

Omdat de agressie in en rond het openbaar vervoer de afgelopen tijd is toegenomen, wordt bij gemeenten en OV-bedrijven aansluiting gezocht bij het thema sociale veiligheid: Een schonere omgeving draagt bij aan een veiliger omgeving.

Een andere aansluiting wordt gevonden bij citymarketing, waarin alle stedelijke actoren als gemeentes, bewoners, bedrijven en maatschappelijke instellingen samenwerken om de stad als geheel naar buiten te profileren. Bij OV-bedrijven sluit de aanpak van zwerfafval ook goed aan op het voor hen relevante thema van reizigerstevredenheid.

Grote Nederlandse openbaar vervoerbedrijven participeren deze herfst actief in de campagne van het Impulsprogramma gericht op reizigers. Eerder dit jaar werd op NS station Utrecht een proef met papierbakken gestart om de hoeveelheid zwerfafval terug te dringen.

Maart

Workshop over bijplaatsing (13 deelnemende gemeenten)

Het plaatsen van afval bij verzamelcontainers veroorzaakt zwerfafval, leidt tot verloedering en kosten de gemeente extra werk en geld. Tips tegen bijplaatsing zijn goed beheer, tijdig legen, snel opruimen, communicatie met de burger en handhaven.

Maart

Herziening instrumenten zwerfafval.

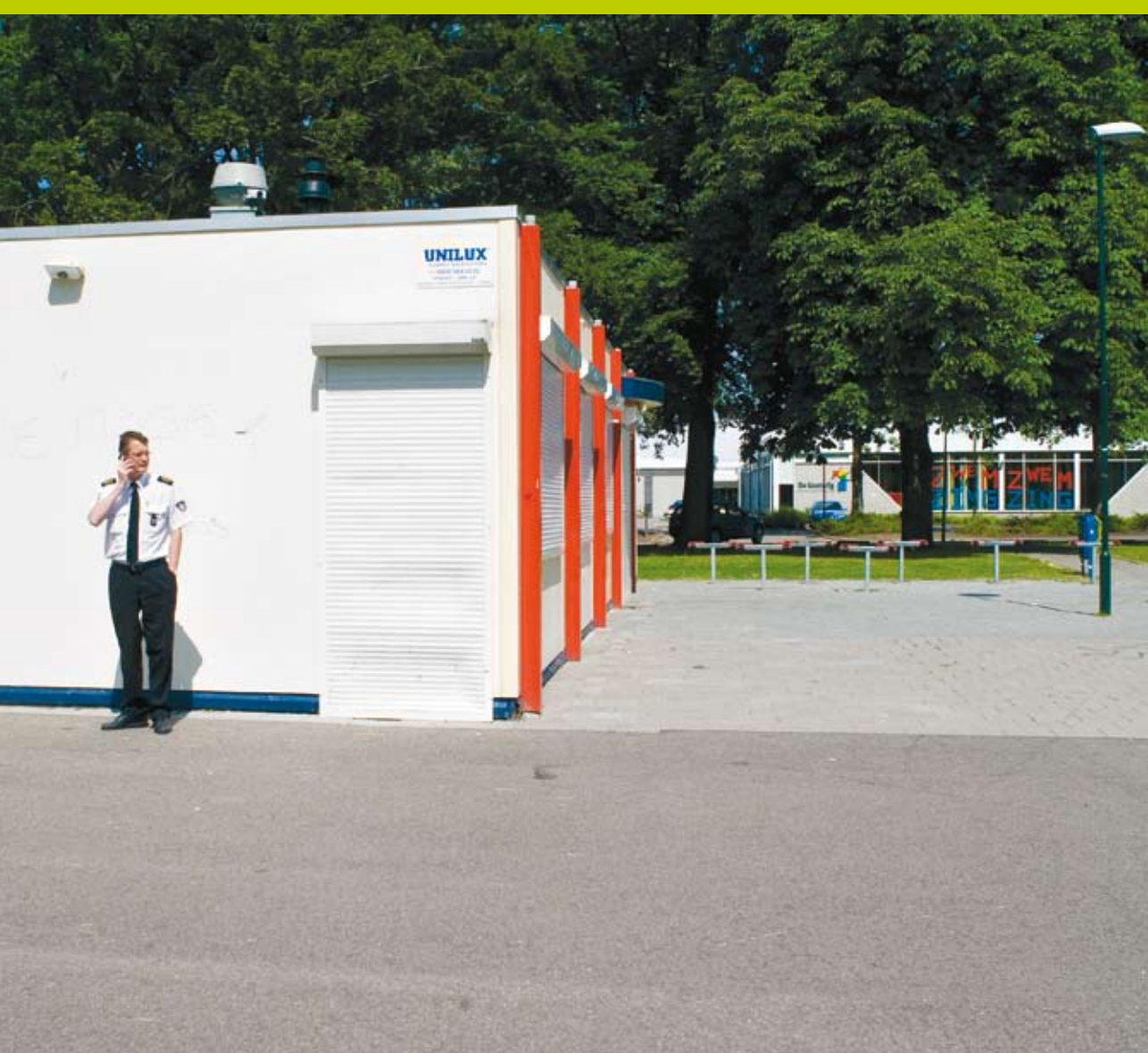
Eén van de 40 blauwe papierbakken op Utrecht Centraal Station: Per jaar verwijderen NS en ProRail ruim 18 miljoen kilo afval, waaronder heel veel papier. Daarom staan er sinds maart 2009 veertig blauwe papierbakken op de perrons en in de hal van Utrecht Centraal Station. Het papier kan op die manier worden hergebruikt.

TREINSTATIONS EN -VOORPLEINEN:

In 2008 en 2009 zijn verder intensieve gesprekken gevoerd met de vervoerders en zijn diverse acties op gang gekomen.

- Zo treedt de NS met subsidie van het Impulsprogramma in overleg met 10 gemeenten over het onderhoud van de stationspleinen. Deze pleinen vallen qua verantwoordelijkheid op de grens van NS en gemeenten, en dat geeft nog wel eens afstemmingsproblemen bij het opruimen.
- Aandacht is er ook voor het stationsgebied zelf. De NS ontwikkelt een stofzuigertrein omdat het personeel vanwege de ARBO-wet niet langer handmatig tussen de rails mag vegen.
- Met NS en lokale vervoerders en vervoersgerelateerde ondernemingen als Q-Parc, lopen diverse pilots en zogenoemde 'proeftuin'-projecten om zwerfafval effectief te lijf te gaan.

4

HANDHAVING

Nederlanders zien het uitdelen van boetes vaak als oplossing voor het tegengaan van zwerfafval, zo blijkt uit verschillende onderzoeken. Het zijn immers altijd anderen die zwerfafval veroorzaken, dus die anderen moeten ook maar een boete krijgen voor dat asociale gedrag. De overheid weet inmiddels dat het uitdelen van een boete nog niet zo simpel is: men moet op heterdaad worden betrapt en dat valt bij zwerfafval niet mee.

April

Quickscans schone winkelgebieden een groot succes.

Bij de inrichting rekening houden met efficiënt en gemakkelijk reinigen, bereikbare 'dode hoeken' vermijden, makkelijk schoon te maken bestrating en voldoende en opvallende afvalbakken op tijd legen maar ook regelmatig overleg met winkeliers zijn goede tips voor schone winkelgebieden.

April

Kennisbank website vernieuwd

De website van het Impulsprogramma www.samenwerken-aaneenschonernederland.nl ondergaat een metamorfose. Op de online kennisbank is de hoeveelheid aan praktische informatie gemakkelijker te vinden. Op thema- of trefwoord zijn tal van praktijkvoorbeelden te vinden. "Een klik en u weet alles" is de benadering.

Van regelmatig handhaven gaat echter wel een preventieve werking uit. Handhaving, zowel preventief als achteraf, is daarom een onlosmakelijk onderdeel van een effectieve, integrale aanpak van zwerfafval. Net als preventie door voorlichting en communicatie, burgerparticipatie en opruimen. Vandaar dat het Impulsprogramma in 2008 en 2009 de onderstaande handhavingsactiviteiten heeft ontwikkeld.

Voor gemeenten is dit jaar een *praktijkvoorbeeldenboek* ontwikkeld. Om gemeenten te inspireren op dit gebied, is er gezocht naar goede praktijkvoorbeelden. Verschillende gemeenten zijn geïnterviewd over handhavingsprojecten en de inzet van BOA's in de gemeente. De verschillende verhalen geven andere gemeenten een idee van de mogelijkheden die er zijn op het gebied van handhaving. Wat zijn de kosten? Wie is contactpersoon bij dit project? Etc. In september 2009 hebben alle gemeenten een *handhavingsmap* ontvangen. De map

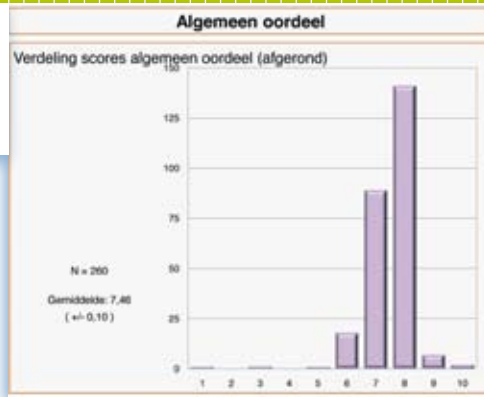

bevat het praktijkvoorbeeldenboek, maar ook andere handhavingsinstrumenten van het Impulsprogramma, zoals de routeplanner en verschillende factsheets. Gemeenten kunnen met de map direct actief aan de slag met handhaving.

Een extra middel is een door het Impulsprogramma ontwikkelde *communicatielij*n om het effect van de handhaving te optimaliseren middels informatie en communicatie richting publiek.

April

Resultaten klanttevredenheids-
onderzoek Impulsprogramma:
97,5%

April

Publicatie rapportage
Monitoring zwerfafval.

Samen handhaven

‘Participatie’ is het toverwoord in Amsterdam-Osdorp. Bij handhavingsacties schakelt het stadsdeel andere partijen in als politie, justitie, woningbouwverenigingen en maatschappelijke instellingen. Tijdens een van de acties werd bijvoorbeeld gesurveilleerd vanuit een leegstaande woning van de corporatie. Zo konden overtreders ongemerkt in de gaten worden gehouden. De wijkhoofden worden nauw bij de handhaving betrokken, omdat zij weten waar de overlast het grootst is. Maar ook de bewoners konden meldingen doen. Sindsdien hebben de handhavers veel minder boetes hoeven uitschrijven.

HANDIG HANDHAVEN

In Uithoorn proberen de BOA's van de gemeente bewoners vooral te informeren en te overtuigen. Ze zijn veel aanwezig op straat en laten zich zien bij evenementen. De handhavers treden op bij overtredingen, ook als zij op dat moment met iets anders bezig zijn. Maar ook in de organisatie van de handhaving wordt slim gewerkt. Door korte lijnen tussen beleid, beheer en handhaving en een actieve milieuwethouder worden resultaten gehaald.

5

**FINANCIËLE
ONDER-
STEUNING
BIJ AANPAK
ZWERFAFVAL**

Mei

Zomercampagne 2009 van start!

De boodschap "Bent u ook al gestrikt?" is in het hele land te zien op billboards en vrachtwagens en te horen in radio-spotjes. En ook lokaal: enthousiaste gemeenten, VVV's, recreatieschappen, attractieparken en vervoerders haken massaal aan.

Mei

Start fotowedstrijd: Nederland is Schoner.

Fotografeer Nederland Schoon!

Maak een leuke, grappige foto waarop te zien is hoe jij een bijdrage levert aan een schoner Nederland en win een fotocamera of andere leuke prijs! NMS je foto naar A22 via het codewoord ZWERFAVAL, gevolgd door een spatie, je naam en adres. Je kunt je foto ook uploaden op www.nederlandschoon.nl of e-mailen naar fotowedstrijd@nederlandschoon.nl. De wedstrijd loopt tot 31 oktober 2009. Kijk voor de actievoorspellen op de site.

www.nederlandschoon.nl

Een belangrijk en succesvol onderdeel van het programma is de financiële ondersteuning van gemeenten en overige beheerders van terreinen. Er zijn in de Impulsperiode drie subsidierondes geweest. De aanvragen laten zien dat de gemeentelijke aanpak van zwerfafval in een stroomversnelling is gekomen. 300 gemeenten hebben in 2007, 2008 en 2009 in totaal bijna 50 miljoen euro met projecten gevuld. De uitgaven in het Impulsprogramma leiden bij veel gemeenten tot investeringen in het budget voor zwerfafval. Ook in die zin is de financiële stimulering succesvol. De subsidie-regeling heeft gezorgd voor een enorme impuls. Uit klanttevredenheidsonderzoek blijkt dat 90% van de gemeenten de projecten zonder subsidie niet of later zou hebben uitgevoerd.

Belangrijk onderdeel van het programma is de financiële ondersteuning van partijen bij de aanpak van zwerfafval. Er is veel belangstelling bij gemeenten en andere terreinbeheerders om met financiële ondersteuning zelfstandig zwerfafvalprojecten uit te voeren. Momenteel lopen bijna 500 projecten.

Zo wordt met hulp van de subsidieregeling in 209 gemeenten de nulsituatie in kaart

gebracht en is de zwerfvalaanpak beleidsmatig verankerd (basisprojecten). Meer dan 200 gemeenten zijn gestart met de concrete uitvoering van verbeterplannen (plusprojecten). Het gaat hierbij om het verbeteren van de prullenbakkenstructuur, het opzetten van een monitorsysteem, handhaving, voorlichting en educatie en het slimmer en effectiever reinigen. Verder zijn bijna 40 innovatieve proeftuinen opgestart.

Mei

Workshops communicatie met hangjongeren, methode Hans Kaldenbach, 15 deelnemers.

Mei

Bijeenkomst zwerfafval bij evenementen (26 gemeenten).

De looptijd van een subsidieproject bedraagt maximaal 2 jaar en de projecten worden afgesloten met een evaluatie. Namens de programmapartners volgt en analyseert SenterNovem de lopende projecten op succes- en faalfactoren. De verkregen informatie wordt verspreid, onder meer via de website, met het uitbrengen van rapporten en door het faciliteren van actieve kennisdeling in workshops en op congressen. Ook is een kennisbank ingericht waar al meer dan 150 gemeentelijke praktijkervaringen en projecten worden ontsloten.

De derde en laatste openstelling van de subsidieregeling was van januari tot maart 2009. Maatwerk in de voorwaarden, gerichte acquisitie en een communicatiecampagne maakten dat er optimaal gebruik gemaakt werd van de subsidieregeling. Er is voor meer dan 12 miljoen euro aan subsidies aangevraagd, terwijl er aanvankelijk 7 miljoen beschikbaar was. Inzet van de vrijgevallen subsidie uit de vorige twee ronden verhoogde

dit budget naar ruim 8,5 miljoen euro. Omdat subsidies voor de helft worden gefinancierd door de gemeenten, is er deze derde ronde totaal 22 miljoen geïnvesteerd in zwerfafvalprojecten.

Daarmee is vanaf 2004 aan 456 zwerfafvalprojecten subsidie toegekend. Zeker 300 gemeenten waren daarbij betrokken. In de proeftuinprojecten zijn daarnaast ook een twintigtal overige beheerders actief.

De conclusie mag zijn dat de impulssubsidie aanslaat en dat de gemeenten na het uitvoeren van een basisproject massaal aan de slag gaan met de daadwerkelijke aanpak van zwerfafval.

Trends

De subsidieverlening maakt de trends en de behoefte van gemeenten en andere intermediaire partijen goed zichtbaar. Zo is er in 2009 opvallend veel subsidie aangevraagd voor *trainingen* in het kader van de omslag van frequentiegericht naar het meer efficiënte en effectieve beeldgerichte reinigen.

Mei

Minicongres zwerfafval en Jongeren (ca 70 deelnemers).

Juni

Publicatie onderzoek Hangplekken en zwerfafval.

Vooraf in grote steden wordt de laatste tijd veel ingezet op *communicatie*. Met ludieke acties proberen gemeenten de aandacht te vestigen op de zwerfafvalproblematiek. Dit wordt ook meestal gekoppeld aan het stimuleren van participatie door scholen, winkeliers en acties bij evenementen. Verder zijn er natuurlijk ook enkele gemeenten die de kans grijpen om het *voorzieningen-niveau* op peil te brengen. Ze inventariseren het afvalbakkenbestand en brengen verbeteringen aan. Ook het bedrijfsleven, de waterschappen en beheerders van natuur- en recreatieterreinen omarmen de aanpak van zwerfafval. Zij worden niet alleen lokaal aangesproken door de gemeente maar ook landelijk via hun brancheverenigingen. De subsidies hebben daadwerkelijk bijgedragen aan een impuls. Uit onderzoek blijkt onder meer dat de projecten zonder deze subsidie niet, of later, zouden zijn uitgevoerd.

Trots

Subsidies brengen gemeenten op gang of stimuleert hen nieuwe projecten op te zetten. Kijk bijvoorbeeld in het raadsstuk 'Proeftuinenproject Zwerfafval SenterNovem' van de gemeente Deventer van december 2008: "De gemeente Deventer doet mee in de voorste linies van de bestrijding van zwerfafval, en ontving daar deze zomer zelfs een prijs voor in het kader van de Publieks-campagne. Nu participeert Deventer in twee proeftuinprojecten van SenterNovem. Daarbij wordt actief gebruik gemaakt van de kracht van onze partners in de stad. De gemeente heeft voor dit doel twee subsidies aangevraagd en gedeeltelijk gekregen van SenterNovem. Dit jaar is in het kader van de reguliere werkzaamheden schoon al een start gemaakt waarbij de subsidies een extra impuls hebben gegeven."

Juni

Subsidiereregeling overtekend, 1,5 mln extra erbij

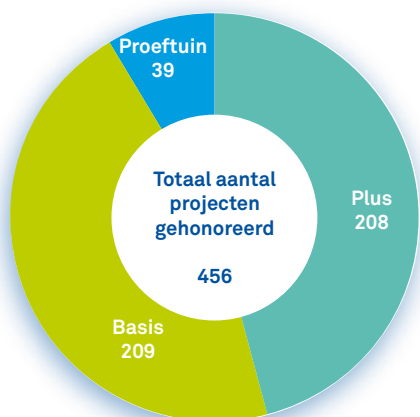
De subsidiereregeling Aanpak Zwerfafval dreigt onder groot succes te bezwijken. Bij de laatste aanvraagronde is voor € 12 miljoen geclaimd terwijl er € 7 miljoen beschikbaar was. Er komt € 1,5 miljoen extra beschikbaar uit het budget van het Impulsprogramma en zo kan een groot deel van de aanvragen worden gehonoreerd.

Juni

Publicatie Online Scan aanpakken snoeroutes.

FINANCIËLE HOOFDLIJNEN

Subsidiereregeling aanpak zwerfafval (aantal projecten) gehonoreerd

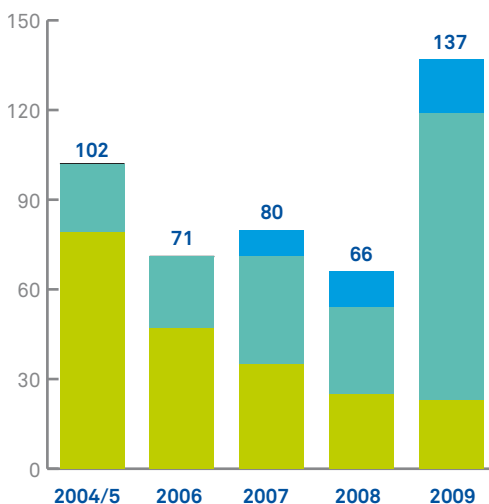
De subsidie voor een schoner Nederland ligt voor het oprapen.

Zeven miljoen euro – daarmee kunnen we samen heel veel zwerfafval voorkomen of opruimen. Dus doe een beroep op de Subsidiereregeling Aanpak Zwerfafval (SAZ) en stuur uw aanvraag in tussen 5 januari en 13 maart a.s. Ingewikkeld? Integendeel. Aanvragen is heel gemakkelijk en we hebben honderden concrete ideeën beschikbaar.

Kijk voor alles wat u weten wilt op www.samenwerkenaaneenschonernederland.nl

SenterNovem

Samen werken aan een Schoner Nederland

6

COMMUNICATIE- ACTIVITEITEN

Juni

Start wedstrijd Schoonste Strandpaviljoen.

Juni

Pilot Buurtschow Schiedam.

Juni

9 juni Start pilot 'Spuugzat' over kauwgom in Rotterdam.

V.l.n.r. Uli Schnier, directeur Stichting Nederland Schoon, Jon Meijer, directeur Schone Stad van Roteb, Peter Lamers, wethouder gemeente Rotterdam en Rob Geus, keurmeester en hygiëne-expert van 'De Smaakpolitie' bij de Mega-afvalbak op het Stadhuisplein te Rotterdam.

De communicatie van het Impulsprogramma richt zich op twee hoofdgroepen.

Intermediaire partijen worden gemotiveerd, gefaciliteerd en waar nodig geprofessionaliseerd om mee te doen aan de strijd tegen zwerfafval. Dit gebeurt door het maken van communicatieplannen, het uitwisselen van ervaringen en het aanleveren van kant-en-klare campagnes.

De inwoners van Nederland worden daarnaast door het Impulsprogramma met massamediale acties opgeroepen om na te denken over de eigen rol bij zwerfafval. Gemeenten en andere intermediairs kunnen bij deze landelijke massamediale acties aanhaken. Dit heeft in 2008 en 2009 geleid tot acties rond 'de week van Nederland Schoon', zomercampagnes gericht op weggebruikers en recreanten (herkenbaar aan de rode strik) en campagnes voor het opruimen van vuurwerkafval. Intermediairs kunnen de landelijke middelen lokaal, op maat, en naar eigen inzicht aanpassen en gebruiken.

Hierdoor wordt het bereik van de campagnes vergroot, die volgens het jargon dan ook echte draaggolfcampagnes genoemd kunnen worden. Intermediairs, en met name gemeenten, zijn enthousiast over deze werkwijze. Het is voor hen goedkoop (de meeste materialen zijn gratis) en makkelijk inzetbaar. Deze tweeslag maakt de communicatie complex en uitdagend. Maar de resultaten zijn wel zichtbaar, zoals blijkt uit de voorbeelden en ervaringen die in dit hoofdstuk worden beschreven. Het organiseren van landelijke campagnes waar lokaal op kan worden ingehaakt, stimuleert veel intermediairs om mee te doen. De beschikbaarheid van gratis campagnemateriaal verlaagt de drempel om in te stappen. De samenwerking tussen overheid en bedrijfsleven opent deuren die voorheen gesloten bleven. De professionalisering en uitwisseling van kennis en informatie verhoogt de kwaliteit van lokale activiteiten. Het gevolg: een flinke toename van het aantal lokale acties, steeds meer gemeenten, terreinbeheerders

Juni

Nieuwe gids: Peuken op straat.

Juni

Limburgs Mooiste

Wielerklassieker pakt organisatie schoon aan. Limburgs Mooiste is een prachtige uitdaging voor fietsrecreanten. Het voorkomen en terugdringen van zwerfafval vraagt zowel om bewustwording van het publiek en deelnemers als om afspraken met afvalbedrijven, toeleveranciers en sponsors. De organisatie werkt samen met het Impulsprogramma om een aanpak te ontwikkelen die als voorbeeld kan dienen voor andere evenementenorganisatoren.

en ondernemers die meedoen en een groter draagvlak tegen zwerfafval.

De communicatieprojecten zijn verdeeld in programmacommunicatie richting intermediairs en landelijke en lokale campagnes voor het grote publiek.

Juli

Publicatie Ontwerpwijzer zwerfafval (voorkomen zwerfafval door anders inrichten openbare ruimte).

Juli

Grote gemeenten pakken peukenafval aan.

6.1 PROGRAMMACOMMUNICATIE

De programmacommunicatie is de communicatie van het Impulsprogramma met de intermediaire organisaties: gemeenten, wegbeheerders, openbaar vervoerders, winkelketens, andere ondernemers en dergelijke. Op basis van de speerpunten van het Impulsprogramma worden intermediairs benaderd om mee te denken en mee te doen aan het organiseren van acties tegen zwerfafval. Tegelijk met de inhoudelijke uitwerking van plannen wordt gekeken welke communicatieve acties de uitrol stimuleren. Wat er daadwerkelijk aan communicatie-instrumenten ontstaat, is afhankelijk van het onderwerp.

Website

Om de communicatie met de intermediairs op gang te houden, is in 2008 en 2009 een aantal structurele middelen ontwikkeld. In februari 2008 is de vernieuwde *website* van het Impulsprogramma gelanceerd, www.samenwerkenaaneenschonernederland.nl. De website is ingedeeld per doelgroep. Bewoners, bedrijfsleven, gemeenten en scholen vinden achtergrondinformatie over zwerfafval, tips voor opruimen en voorkomen, actiemateriaal etc. Voor het grote publiek is de site toegankelijk onder de vermelding www.nederlandschoon.nl.

De site is in de eerste plaats bedoeld voor het verspreiden van kennis en ervaring. Na de zomer is het gemeentedeel van de site uitgebreid met de *kennisbank*. De kennisbank bevat alle instrumenten die in het kader van het Impulsprogramma zijn ontwikkeld, vele beschrijvingen van acties uit de praktijk en de resultaten van plus- en proeftuinprojecten. Ten behoeve van kennisdeling is op een kaart te zien waar de activiteiten zich in Nederland bevinden.

De *webwinkel* is met name voor gemeenten en beheerders een belangrijk onderdeel van

Juli

Subsidie toegekend aan 140 gemeentelijke en niet gemeentelijke projecten.

de website. Zij kunnen zelf hun gepersonaliseerde middelen en materialenpakket voor lokale campagnes samenstellen en bestellen. Het aantal bestellingen neemt per actie toe en dat is een bemoedigende ontwikkeling. Zo deden in 2007 25 gemeenten mee met de eerste landelijke (vuurwerk)campagne. In 2008 schreven gemiddeld 80 gemeenten en organisaties in voor de drie landelijke zwerfafvalcampagnes. De twee campagnes van 2009 hebben zo'n 140 gemeenten actief betrokken, waarbij de Landelijke Opschoon-dag bijna 200 gemeenten op de been bracht!

Overige middelen voor intermediairs

Het tijdschrift *Zwerfafval Informatief* is een uitgave van de partners van het Impulsprogramma en richt zich op zo'n 2000 geïnteresseerden bij gemeenten, samen-

werkingsverbanden, beheerders van openbare ruimte, provincies en relevante ministeries. Het bevat informatie over onderzoek, inhoudelijke ontwikkelingen en activiteiten van het Impulsprogramma. Van het tijdschrift zijn in 2008 5 nummers uitgebracht.

In 2008 zijn er 13 *digitale nieuwsbrieven* voor intermediairs verschenen. Deze nieuwsbrief houdt gemeenten en overige beheerders op de hoogte van alle activiteiten in het Impulsprogramma. Het aantal abonnees neemt elk jaar toe: in 2008 met 20% en tot de zomer van 2009 was de groei 25%.

Er verschenen 9 publicaties over de instrumenten die gemeenten en andere intermediaire organisaties helpen en inspireren bij de aanpak van zwerfafval. Voorbeelden hiervan zijn: 'Quickscan gemeentelijke zwerfafvalaanpak', 'Handreiking resultaatgericht reinigen' of 'Kostencalculatiemodel straatreiniging en zwerfafvalbestrijding'.

Juli

Snoeproutetool online.

Juli

**Dierentuinen waarschuwen:
Zwerfafval is gevaarlijk voor
dieren**

De 15 leden van de Nederlandse Vereniging van Dierentuinen vragen aandacht voor het geval dat zwerfafval voor dieren vormt. De bijeenkomst vindt plaats in Ouwehands Dierenpark.

Naast de eigen informatiestroom van het Impulsprogramma worden programma en doelstellingen uitgedragen via de bladen van de programmapartners en de *vakbladen* van milieu, terreinbeheer en reiniging.

Het Impulsprogramma informeert en betreft bestuurders, ambtenaren en ondernemers via *lezingen en congressen*. Tijdens de congressen wordt kennis en ervaring uitgewisseld en kunnen de deelnemers ervaring opdoen met de voor hen ontwikkelde instrumenten.

Op 8 oktober 2008 is het Landelijk *Zwerfafvalcongres* georganiseerd. Met meer dan 200 deelnemers overtrof het bezoek de verwachtingen. Het congres werd door de bezoekers als goed beoordeeld met een gemiddeld rapportcijfer van 7,5. In 2009 werd het landelijk zwerfafvalcongres eveneens goed bezocht: 220 mensen namen enthousiast deel en deden veel nieuwe kennis, ervaring en contacten op.

In het najaar van 2008 is gestart met studiedagen waar gemeenten en andere intermediaire organisaties gericht kunnen deelnemen aan één of twee inhoudelijke workshops.

Augustus
Schone School Toolbox.

Augustus

Start actie: Wij houden de stoep super schoon bij supermarkten

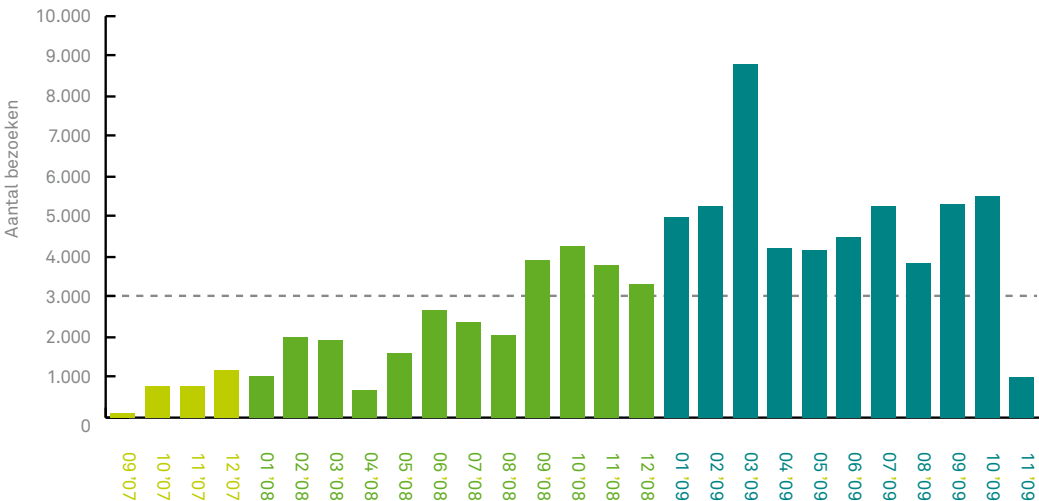
In het bedrijfsleven bruist het van de initiatieven die het zwerf-afval op en rond de eigen stoep helpen terugdringen. Het Centraal Bureau Levensmiddelenhandel voert samen met de Stichting Nederland Schoon de actie 'Super-Schoon', gericht op supermarkten. De actie omvat een boekje met tips over het schoonhouden van de winkelomgeving, met speciale aandacht voor de opstelplaatsen van de winkelwagentjes, parkeerplaatsen, magazijnen en glas- en papierbakken.

Hoog bezoek

De website werd in 2008 ruim 16.400 keer bezocht en 245.000 pagina's werden bekeken. Dat is driemaal zoveel als in dezelfde periode in 2007. Aan het einde van de zomer van 2009 is het aantal bezoekers al gegreid

tot 41.500 en het aantal bekeken pagina's 305.000. Pieken ontstaan als er nieuwe campagnes uitkomen en rond congres en studiedagen. Een bewijs dat het middel werkt!

Augustus

Tweede ronde quick scans winkelgebieden

Folkert Starreveld, adviseur bij Cyclus Management, bezoekt voor het Impulsprogramma Zwerfafval een aantal winkelgebieden voor een quick scan. "Zwerfafval heeft nooit één oorzaak. "Er zijn dus altijd meerdere oplossingen. En die oplossingen verschillen per winkelgebied. Het is echt maatwerk. Let bijvoorbeeld bij het ontwerpen van een winkelgebied goed op de ontwerp – en beheersaspecten. Kijk naar wat nodig is in plaats van wat je hebt."

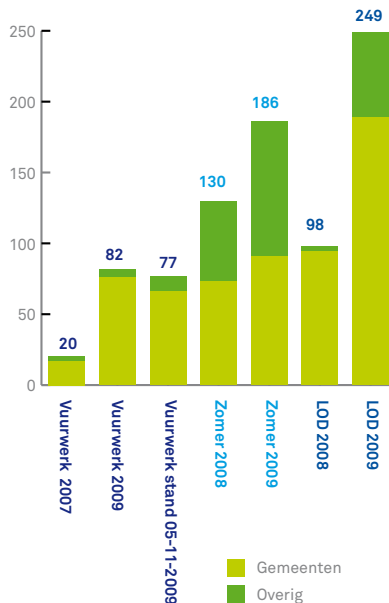
Augustus

Pilot Schoon evenement Moerdijk.

6.2 STIJGING DEELNAME CAMPAGNES

De campagnes voor burgers zijn het meest zichtbare deel van het Impulsprogramma. Het is een belangrijk middel om de boodschap tegen zwerfafval uit te dragen. Daarnaast is het een goede aanleiding voor intermediaire partijen om aan te haken. In 2008 zijn daarom drie landelijke campagnes ontwikkeld en uitgevoerd.

Tijdens de week van Nederland Schoon van maart 2008 is op 5 plekken in Nederland aandacht besteed aan de doelgroepen en intermediairs als ANWB, Koninklijke Horeca Nederland, het Centraal Bureau Levensmiddelenhandel, FNLI, RAI Vereniging en de sigarettenindustrie. De boodschap werd uitgezet via de massamedia; via de webwinkel kunnen intermediairs campagne-materiaal bestellen. Extra energie is gestoken in het faciliteren en motiveren van sportverenigingen en -clubs tot deelname.

Augustus

Start wedstrijd duurzaamste snackbar van Nederland.

De cafetariasector heeft een convenant afgesloten voor een schoner Nederland. Ter ondersteuning wordt de verkiezing 'Duurzaamste Fastservicebedrijf van Nederland' gehouden. De wedstrijd is bedoeld ter ondersteuning van een convenant waarin de sector fastservice van KHN heeft afgesproken te zorgen voor een schoner Nederland.

Augustus

200 nieuwe afvalbakken bij tankstations

Een nieuwe campagne om zwerfafval op en rond parkeerplaatsen langs de snelwegen te verminderen. Pieter van Geel, fractievoorzitter van het CEA en op dat moment staatssecretaris Milieu, plaatst de eerste nieuwe afvalbak bij tankstation Oeijenbraak. Corus heeft de stalen afvalbak ontwikkeld en speelt ook een actieve rol in de verdere distributie van de bakken. Ook rijden enkele honderden bestickerde vrachtwagens rond en worden voorlichtingsacties op parkeerplaatsen gehouden om automobilisten op te roepen hun afval niet op straat te gooien.

In de zomer van 2008 is er massamediale campagne gevoerd met als thema recreatie en verkeer met de slogan 'Doe een ander je afval niet kado'. Door het hele land droegen grote billboards deze boodschap uit. Radio-reclames ondersteunden de boodschap. Een actieteam ging op verschillende grote evenementen met het publiek in gesprek over zwerfafval.

Ondanks het feit dat de nieuwe campagne en de werving laat van start ging, bleek de belangstelling onder intermediairs groot. 131 organisaties haakten bij de campagne aan, waarvan 73 gemeenten. Zo is de landelijke media-aandacht versterkt door lokale campagnematerialen die in de landelijke webwinkel zijn besteld. De communicatiemiddelen werden ook na afloop van de campagne nog besteld en gebruikt. De evaluatie laat zien dat de campagne succesvol is geweest. Het feit dat intermediairs via het communicatiepanel zijn betrokken bij de ontwikkeling van de campagne, heeft hier zeker aan bijgedragen. In 2009 is de campagne herhaald. Het aantal deelnemende organisaties is dit jaar toegenomen tot zo'n 200 organisaties, waaronder veel gemeenten.

Eind december 2008 is er campagne gevoerd voor het opruimen van vuurwerkafval. In de campagne is samengewerkt met Consument en Veiligheid. Voor de lokale campagne werden gemeenten verschillende formaten posters, een flyer en een speciaal bedrukte vuilniszak aangeboden. Ruim 100 gemeenten haakten aan. In de gemeenten Den Bosch en Zandvoort heeft het Impulsprogramma een pilot fotowedstrijd over het opruimen van vuurwerkafval ondersteund. De leukste foto's werden beloond met een prijs.

Augustus

Publicatie resultaatgericht reinigen

Steeds meer gemeenten schakelen over op beeld- of resultaatgericht reinigen. Resultaatgericht reinigen sorteert meer effect en is efficiënter en flexibeler dan frequentiegericht reinigen. Bovendien vergt het minder organisatorische rompslomp en veranderingen dan men zou denken. Ook met kleine aanpassingen in de werkwijze en planning zijn goede resultaten te bereiken. Uit onderzoek blijkt dat iets meer dan de helft van de gevraagde gemeenten binnen de komende drie jaar over wil stappen op een vorm van resultaatgericht reinigen.

Augustus

Publicatie rapport over piekbelasting.

Onderzoek

Elke campagne van het Impulsprogramma is na afloop onderzocht. Uit het onderzoek blijkt dat de boodschap veel steun verdient en de middelen zichtbaar zijn. De onderzoekers van de vuurwerkcampagne geven aan dat de campagne ook tot ander gedrag heeft geleid. Intermediairs die de middelen hebben gebruikt, waarderen de mogelijkheid om de middelen van eigen logo en boodschap te voorzien. Het groeiend aantal intermediairs toont aan dat de combinatie van landelijke campagne en lokale inzet werkt. Taak voor de komende tijd is vooral het aantal aanhakende intermediairs omhoog te krijgen; bij de overheid (de helft van de gemeenten doet nu mee) als bij het bedrijfsleven. Hoe meer organisaties en mensen actief meedoen hoe meer er gedaan wordt tegen het zwerfafvalprobleem.

Voorlichting vuurwerk

De samenwerking tussen de Impulspartijen leidt ook tot nieuwe samenwerkingsverbanden. Zo waren de vuurwerkimporteurs direct bereid mee te werken aan de voorlichtingsactiviteiten rond het opruimen van zwerfvuurwerk. Zij distribueerden op eigen kosten een half miljoen vuilniszakken van het Impulsprogramma naar de vuurwerk-winkels. Op de verkooppunten deelden vuurwerkverkopers zo'n 500.000 speciaal bedrukte afvalzakken uit aan consumenten. Veelal zijn dit jongeren, die rond Oud en Nieuw moeilijk bereikbaar zijn voor voorlichtingsactiviteiten. Uit onderzoek blijkt de actie tot gedragswijziging aan te zetten.

September

Start communicatiecampagne
Openbaar vervoer (NS, Connexion
etc.).

Met hetzelfde gemak gooi je 't in de afvalbak.

September

Publicatie voorbeeldenboek
Handhaving zwerfafval.

ZWERFAFVALPAKKERS

Ruim 50 gemeenten bedanken in december 2008 vrijwilligers voor het schoonhouden van de eigen leefomgeving. De vrijwilligers krijgen het eervolle ZAP-speldje (ZwerfAfvalPakkers) met bijbehorende oorkonde. Met de gedachte 'Schoon trekt schoon aan' stimuleren de partners van het Impulsprogramma Zwerfafval dat burgers zelf de verantwoordelijkheid voor hun leefomgeving nemen en het goede voorbeeld geven. Gemeenten worden bij de jaarlijkse ZAP-actie ondersteund met een gratis ZAP-pakket.

7

MONITORING EN ONDERZOEK

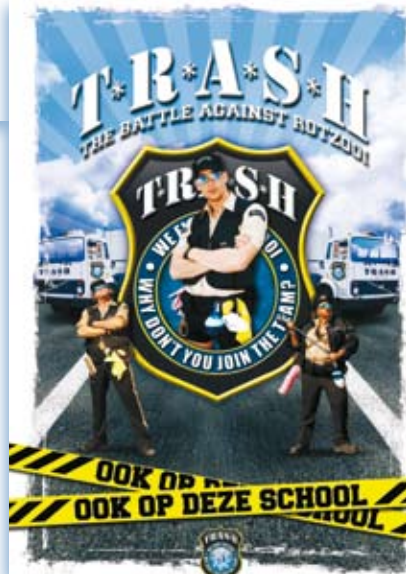
Ieder kwartaal voert het Impulsprogramma twee metingen uit: één om de beleving van de mensen te meten onder 1000 respondenten (hoe schoon wordt Nederland) en één waarin op straat wordt gemeten hoe vuil het is. Uit de metingen blijkt dat Nederland redelijk schoon is. In de beleving daarvan vallen twee kleine maar significante verbeteringen op te merken: mensen vinden Nederland minder vies en mensen geven minder vaak toe zelf iets weg te gooien. Dit duidt op een toenemend besef dat zwerfafval veroorzaken écht niet kan. Ondanks een lichte verbetering vraagt de aanpak van de meest vieze plekken onverminderd de aandacht: parkeerplaatsen langs de snelweg, openbaar vervoergebieden, scholen en buurtwinkelgebieden in de steden. Dit zijn de speerpunten voor het Impulsprogramma.

September

Start 2e ronde cursus snoeprouteaanpak.

September

Let's bash the trash: lespakket voor middelbare scholieren.

7.1 MONITORING

De monitoring van zwerfafval in Nederland wordt in opdracht van het Impulsprogramma uitgevoerd door de onderzoeksbureaus Oranjewoud en Motivaction. De metingen vinden elk kwartaal plaats om seizoensinvloeden duidelijk in kaart te krijgen.

De resultaten worden uitgesplitst naar een objectieve monitor (het daadwerkelijk meten op straat) en een subjectieve monitor (de beleving van mensen).

Nederland scoort *objectief* gemeten een ruime voldoende met het rapportcijfer 7,5. Dit cijfer is sinds de start van het Impulsprogramma constant gebleven, wat betekent dat de problematiek momenteel goed onder controle is. Uitdaging is nu om dit constante hoge niveau stapje voor stapje verder te verhogen, vooral door nog nadrukkelijker aandacht voor de eerder genoemde hotspots (verzorgingsplaatsen, scholen, winkelcentra en OV-gebieden).

Naast de objectieve monitoring wordt ook de *beleving* van mensen over zwerfafval gemeten: hoe schoon vindt men Nederland eigenlijk?

Uit de onderzoeken blijkt dat zwerfafval beeldbepalend is in het straatbeeld. Meer dan een derde van de Nederlanders noemt spontaan zwerfafval op de vraag wat in het straatbeeld opvalt. Tweederde van de Nederlanders zegt dagelijks met zwerfafval geconfronteerd te worden. Dit percentage is in 2008 stabiel gebleven.

Een op de vijf Nederlanders vindt Nederland schoon; dit aandeel is stabiel gebleven. De meeste fluctuatie in beleving zit in de meest kritische groep: de mensen die Nederland 'helemaal niet schoon' vinden. In de eerste drie kwartalen van 2008 breidde deze groep steeds iets uit, maar in de vierde is een lichte, maar significante verbetering in de schoonbeleving een feit.

September

Publicatie handreiking/checklist schone evenementen.

September

Publicatie inspiratieboek: **Zwerfafval niet in mijn natuurrecreatiegebied**

Het boek biedt inspiratie aan beheerders van natuur- en recreatiegebieden om samen met bezoekers en belanghebbenden te komen tot schone natuur- en recreatie-terreinen. Maar wat kan een beheerder doen tegen zwerfafval? Waar komt het vandaan? Wie veroorzaakt het? Hoe kun je als beheerder de bezoekers van je gebied bereiken en hoe kun je hierop handhaven? Het boek geeft antwoorden op alle vragen. Het laat voorbeelden zien van beheerders die zwerfafval aanpakken, samen met recreanten.

De resultaten van het onderzoek duiden er verder op dat het bewustzijn van de eigen verantwoordelijkheid voor het ontstaan van zwerfafval aan het stijgen is. Men weet heel goed hoe het hoort, erkent medeverantwoordelijk te zijn voor het schoonhouden van de eigen omgeving en vindt dat er eigenlijk genoeg faciliteiten zijn om afval weg te gooien.

De campagne van het Impulsprogramma speelt daarin een belangrijke rol. Er zijn steeds meer mensen die in aanraking zijn gekomen met de campagnes. En de mensen die het zwerfafval zien verminderen, geven aan dat dit veroorzaakt wordt door de toegenomen voorlichting en campagnes.

September

Start projecten Wijkscan, wijkcreator en Receptenboek wijken.

September

Publicatie kennisgids jongeren en zwerfafval.

Uit het belevingsonderzoek komen verder de volgende conclusies:

- Mensen storen zich aan zwerfafval en vooral aan het feit dat dit door anderen uit achteloosheid veroorzaakt wordt.
- Hoe dichterbij de eigen woning, hoe schoner de burger de omgeving ervaart. De eigen woonplaats wordt 2 keer 'schoner' gevonden, de eigen wijk 2,5 keer schoner en de eigen straat wordt bijna 3 keer zo schoon gevonden als Nederland in z'n totaliteit.
- Parkeerplaatsen, stations en bushaltes worden als meest vervuilde plekken gezien.
- Nederlanders storen zich het meest aan snoepverpakkingen, fastfoodverpakkingen, chipszakken en blikjes, en minder aan voedselresten, sigarettenpeuken en papier.
- Het bewustzijn stijgt. Nederlanders geven nauwelijks toe dat ze iets op straat gooien en dit aandeel neemt in het 4e kwartaal van 2008 verder af. Het aantal

respondenten dat zegt zelf meer op zwerfafval te letten dan de directe omgeving stijgt.

- Wie toegeeft wél iets weg te gooien, zegt dat het om afbreekbaar materiaal gaat als voedselresten of kleine dingen zoals kauwgom en sigarettenpeuken.
- Er is een lichte verbetering in hoe schoon Nederland wordt beleefd. Dit komt met name door een verbetering in de beleving van de vuilste locaties als parkeerplaatsen, stationsgebieden en binnensteden.

September

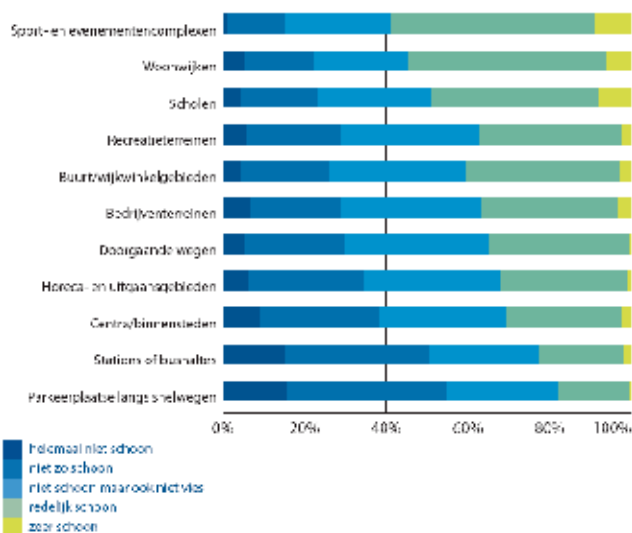
Publicatie veegsystemen

Normale veegmachines zijn technisch al ver doorontwikkeld. De verbeteringen zijn vooral gericht op ergonomie en is geen extra stimulans nodig om de ontwikkeling te versnellen. Door het opleggen van arbo-normen en eisen aan mobiele werktuigen (veelal Europese wetgeving) worden deze machines op deze gebieden vanzelf verder ontwikkeld. Extra stimulans is niet nodig.

September

Buurtshow Schiedam.

IRRITATIE AAN ZWERFAFVAL HEVIG

De helft van de Nederlanders stoort zich in hoge mate aan zwerfafval. Uit de vier metingen blijkt dat een derde van de Nederlanders zich dagelijks en een kwart zich wekelijks aan zwerfafval stoort. Er is echter wel een lichte verbetering waarneembaar: de irritatie aan zwerfafval in woonwijken, rond scholen, stations/bushaltes en parkeerplaatsen is in de laatste meting van 2008 afgenomen (en de schoonbeleving licht verbeterd). Dit zijn niet toevallig de plekken waarop het Impulsprogramma zich sterk richt. Een hoopvol teken.

Oktober

14 oktober Landelijk Zwerfafvalcongres.

Oktober

Convenant Schoon = Veilig.

November

Landelijke ZAP-dag

Dit jaar organiseert het Impulsprogramma Zwerfafval een fotowedstrijd. De maker van de meest originele foto van het opruimen van zwerfafval ontvangt tijdens de landelijke ZAP-dag op 10 december een leuke prijs.

7.2 ONDERZOEK

De meest efficiënte aanpak van het zwerfafvalprobleem is gestoeld op gedegen inzicht in de wijze waarop zwerfafval ontstaat. En dat vraagt onderzoek.

- Het Impulsprogramma is een onderzoek gestart naar de kosten van het verwijderen van zwerfafval. Dit maakt de kosten en baten van het tegengaan van zwerfafval inzichtelijk.
- In 2008 is onderzoek gedaan naar het verschil tussen het meten op straat en de beleving van de burgers 'thuis op de bank'.
- Door niet langer schoon te maken op frequentie (zoveel keer per week) maar een schoonheidsniveau af te spreken, gaat de efficiency van de operatie en de tevredenheid van de burgers omhoog. Steeds meer gemeenten nemen proeven met deze werkwijze.
- Er is een onderzoek uitgevoerd naar de behoefte aan een benchmark voor de gemeentelijke zwerfafvalaanpak. Uit het onderzoek komen benchmarks voort voor binnensteden, evenementen en winkelgebieden.
- Momenteel wordt een onderzoek uitgevoerd naar de oorzaken van zwerfafval in 4 gebiedstypen die in de monitor als minst schoon scoren.
- Het principe schoon-houdt-schoon is in 2008 verder onderbouwd. Empirisch blijkt dat wanneer mensen zien dat er wordt schoongemaakt, zij minder geneigd zijn afval op straat te gooien. Een reiniger op straat hoeft dus niet veel op te ruimen als hij maar zichtbaar is. Dit inzicht van zichtbaar reinigen wordt door steeds meer gemeenten omarmd
- De Universiteit Groningen heeft ontdekt dat een vervuilde omgeving er voor zorgt dat mensen zelf ook vervuilen (het schoon-houdt-schoon principe) en zelfs crimineel gedrag in de hand werkt.

November

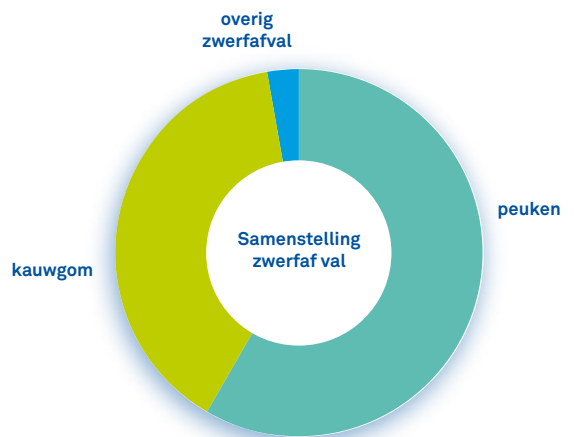
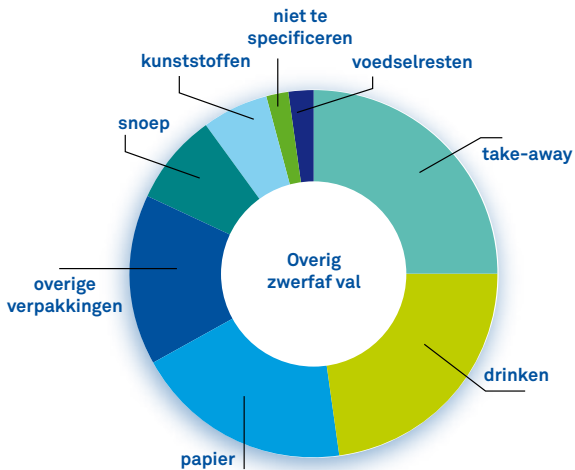
Terugkomdag snoeproute-
aanpak.

November

Vuurwerkcampagne.

De samenstelling van het zwerfafval

Nawoord

Zaaien en oogsten

Het Impulsprogramma Zwerfafval 2007-2009 heeft in korte tijd een breed en gevarieerd scala aan instrumenten ontwikkeld om zwerfafval te voorkomen en te bestrijden. Na een aarzelende start hebben burgers en bedrijven, lokale bestuurders en terreinbeheerders, het initiatief opgepakt en omgezet in daden. En dat is terug te vinden in de resultaten, zoals dit rapport laat zien.

Binnen de overheid heeft het Impulsprogramma tot beweging aangezet. Een ruime meerderheid van de Nederlandse gemeenten heeft, mede met behulp van het Impulsprogramma, beleid op dit gebied ontwikkeld of vult het verder in. Waar de eerste campagne in 2007 zo'n 25 gemeenten op de been bracht, zijn het er in 2009 200. Ruim 60% van de Nederlandse gemeenten heeft 'iets' met het Impulsprogramma gedaan. De meeste van die gemeenten vermeerderen het budget van de Impulsactiviteiten met eigen budgetten. Kennis over methoden en technieken wordt op steeds grotere schaal uitgewisseld. De verantwoordelijkheid werd altijd al gevoeld, maar wordt nu omgezet in zichtbaar beleid.

Bij het bedrijfsleven is een nieuw besef aan het ontstaan dat er iets moet gebeuren en dat de verantwoordelijkheid breed gedragen moet worden. Het bedrijfsleven, supermarkten en horecaondernemingen voorop, haken enthousiast aan. Geholpen door de bredere oproep vanuit de samenleving tot Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen, wordt het voorkomen van zwerfafval opgepakt door industrieel ontwerpers en helpt de transportsector met het ondersteunen van landelijke campagnes.

Bij de bevolking is het besef te meten dat er een knop omgaat. Mensen zijn zelf verantwoordelijk, en kunnen er zelf iets aan doen. De campagnes vinden weerklank en werken aan een andere houding en een ander gedrag. Steeds meer burgers voelen zich betrokken en werken mee aan de acties van het Impulsprogramma. De meest vieze plekken van Nederland zijn er al iets op vooruit gegaan.

De eerste tekenen van die omslag zijn te zien en te meten. Om dit momentum te behouden, hebben de initiatiefnemers van het Impulsprogramma – regering, werkgevers en gemeenten – besloten het programma met grotere focus voort te zetten. Juist nu het draagvlak een kritische massa heeft bereikt, is het van belang de vele en diverse activiteiten te blijven ondersteunen en waar nodig te versterken.

Want laten we wel wezen: we zijn vooruit gegaan, maar nog niet waar u en wij willen uitkomen. Voor de initiatiefnemers is 'voldoende' niet genoeg, de ambitie ligt op het niveau 'voldoende schoon'. Daar werken we graag aan door. Laten we oogsten wat nu is gezaaid.

De uitvoerders van het Impulsprogramma zwerfafval?
Vereniging van Nederlandse Gemeenten, Stichting Nederland Schoon,
SenterNovem

Colofon

Dit is een uitgave van de partners van het Impulsprogramma Zwerfafval. De partners zijn het Ministerie van VROM, de Vereniging van Nederlandse Gemeenten, VNO-NCW en de uitvoeringsorganisaties SenterNovem en Stichting Nederland Schoon.

Onder het motto “Samen werken aan een schoner Nederland” bundelden overheid en bedrijfsleven in 2007 de krachten om een stevige vuist te maken tegen het groeiende zwerfafvalprobleem. Het Impulsprogramma is een initiatief van VNO-NCW (ook namens MKB-Nederland), VNG en het ministerie van VROM. Stichting Nederland Schoon, SenterNovem en VNG voeren het programma uit.

Tekst

De partners van het Impulsprogramma Zwerfafval

Fotografie

Bert de Jong Grafisch Design, Den Haag

Concept, ontwerp en realisatie

Ontwerpwerk, Den Haag

Druk

OCC dehoog, Oosterhout

Voor de grafieken is gebruik gemaakt van informatie uit het boekje “Nederland is schoner dan u denkt” (maart 2009, uitgave SenterNovem)

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt op welke wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van het Ministerie van VROM.

